

A
ZSIDÓ HÁZASSÁGOKRA
VONATKOZÓ JOGELVEK ÉS SZABÁLYOK
A MEGFELELŐ RENDELETEKKEL és
HATÁROZATOKKAL

ÍRTA:
KAS SAY A D O L F
ÁTDOLGOZTA és BŐVÍTETTE

SEVERUS.

ÁRA 50 KR.

ROBICSEK ZSIGMOND KIADÁSA.
BUDAPEST, 1891.

ELŐSZÓ.

A zsidók házasságára vonatkozó törvényeket és az a körül követendő eljárást tartalmazó gyakorlati mii közszükségűvé vált, miután ily gyakorlati mii a közéletben nagy hiányt pótol.

A közóhajnak, és több részről hozzám intézett felhívásnak engedtem akkor, midőn e mű szerkesztésére vállalkoztam.

E mű előadja a zsidó házasságnak történeti fejlődését, t. i. hogy mikép volt a házasság a Mózes törvényei szerint, mikép fejlődött az tovább, hogy van most, mit rendel a zsidó vallás, és mit a polgári törvények a zsidók házasságára, és mily eljárás követendő a házassági perekben.

Előadja e mű azt is, hogy a zsidók egyenjogúsítását tartalmazó 1867. 16. t. c. mikép hozható összhangzásba az 1863. évi nov. 2. kir. udv. kancellári rendelettel.

A gyakorlat az eljárásra nézve ingadozó, sőt vita tárgyát képezi, hogy melyik törvény szerinti eljárás követendő a zsidó házassági perekben.

E kérdés e műben megfejtve találtatik, s különös figyelem fordítottat a curiai döntvényekre a melyeket közölni jónak láttam, miután sok esetben az azokban kifejtett jogi elvek folytán irányadóul szolgálандnak.

A „Protestánsok házasságát szabályzó törvények” című művemnek nem várt nagy mérvű pártolása is buzdított e mtt szerkesztésére. És ha a jelen mű is oly mérvű pártolásban részesülend – fáradságom eléggé jutalmazva lesz,

A szerző.

BEVEZETÉS.

A természet örök-törvénye kijelölte az emberiség létfen tartásának útját, a melyen a. természeti ösztön varázsa készletti haladni az embereket.

Az Isteni bölcsesség a természet titkos erőit az egymással való érintkezés folytonosságára állapítja» Ebben él minden e világon.

Két különböző nemnek kell egyesülni, hogy megfelelhessen a természet e rendeltetésének.

Megteremte az Isten a világot, – s teremtett belé embert Ádám képében, kinek élete egymagában örömtelen lett volna. Testének szervezetébe alkotá az öröm, bú, íájdalom és szenvedések érzelmeit, keblébe vágyakat, a mely élv után sóvárogva, önmagát emésztette volna fel – Ezt nem akarta az Úr,

Mély álmat bocsájtott tehát az Isten Ádámra, kivett egyet oldalbordái közül – abból teremté Évát, Ádámnak élettársát, ki gondolatait megértse s törekvéseihez csatlakozzék.

Ádám felébredvén, meglátta Évát, érezte, hogy teljessé tette az Úr életét, Örömteljes hangon nyilvánítá érzelmét, mondván, „*E csont csontjaimból, e hús húsból való.*” És ezzel az egy párral adott a mindenható kezdetet az utóvilág szaporodásának, megáldván őket mondván.

„Növekedjétek, szaporodjatok, s töltsétek be a földet”. Ekkép az Isten az első pár ember együttlétét megszentelvén, azt nagymérvű jelentőségre emelte.

A mindenható e csodás intézkedése a két nemet egymásnak teremte, hogy egymás érzelmeibe olvadva töltsék be földi hivatásukat, legyen a nő a férfi napja – élete tavaszának virága, – hogy gyümölcsöt teremjen az utókor számára s nevelje a jövő nemzedéket.

Az isteni nyilatkozat, mely a kölcsönös szeretetet a két első ember szíveibe véste, az utódokéba is áthatolt, az érzelmek kapcsaival fűzte össze az embereket, s a földi szenvedések közé a vigasztalás magvait hinté, hogy az fogamzzon meg a keblekben, ha azt a fájdalom éles ekéje felszaggatta, és hogy hozza meg a béke édes gyümölcsét.

Az isteni kinyilatkoztatás és hit ihlettségével szaporodott az emberiség. – A szellemi erő, mely az emberi kebleket áthatotta, mindinkább vallási buzgalommá vált, mi a két nemnek egybekelését nagyobb jelentőségre emelte.

A házasság tehát, mint az emberiség szaporodásának forrása, minden családi, társadalmi és polgári életnek alapjává vált.

Mózes törvényei is különösen felölelték a házasságot mint az emberiség fentartásának egyedüli eszközét.

Mózes törvényeinek, hittanának, szabályainak, az isteni tisztelet magasztos szervezetének fenntartása, megőrzése, terjesztése, imáknak végzése, az Istent helyettesítő papokra és levitákra voltak bízva. Tehát a házasság is mint Mózes törvényeinek tényleges momentuma – azokban fontos helyet foglalt el, és így mint isteni kinyilat-

koztatás folytán rendelt magasztos intézmény – ezeknek hatásköréhez tartozott.

Ezek tehát a házasságot a vallás varázsával vették körül, azt mondván, hogy a házasság oltalmat és vigaszt csak a vallásban talál, így lesznek csak a házások megóva a kellemetlenségtől, ha netán a kételkedés megbontaná a harmóniát az ész és a szív között. Hogy azonban a népben magasabb eszmét keltsenek a házasság iránt, azt külső jelekkel emelték nagyobb jelentőségre.

A házasság megkötését mint isteni intézményt bizonyos feltételekhez kötötte Mózes. E feltételekben látta azon biztosítékot, mely a házasság élet viszonyaiban a békét, a szeretetet és az egyetértést megszilárdítsa.

E feltételekben foglaltatik az a tilalom, mely meg nem engedte, hogy a bálványimádó kanaániakkal a zsidók egybekeljenek, e tilalmat ezen szavakkal hangsúlyozta: *„Ne lépj vele házasságra, mert fiaidat tőlem eltévelyíti úgy, hogy ne követhessen engemet. – Ne végy leányai közül fiadnak feleséget, nehogy Ők. midőn isteneik után paráználkodnak, paráználkodtassák a te fiadat is isteneik után.”* Az ily vegyes házasságokat tehát a vallást és jó erkölcsöket megmértelyező rosznak tekintette Mózes, mely a jó s erkölcsös élet kifejlődésének útját állja. Egyik zsidó nemzetség a másik nemzetségtől – a kanaánbeliek kivételével – szabadon házasonhatott, de volt még egy kivétel, mely abból állott, hogy az egy családban az egyetlen leány, vagy hátramaradt özvegy nővel házasságra lépni szabad nem volt, ne hogy ezen egybekelés által a nemzetség vagyona idegen kézre menjen át.

A zsidók tehát ős időktől fogva gyermekeik házasságára mint az életben legfontosabb lépésre szent ihlet-

séggel örködtek. Szent meggyőződéssel hitték a házasságnak istentől való rendeltetését. Ők higgadtabban tudtak következtetni a jövőre, mint gyermekeik, a kik szerelmi rajongásukban, szerelmük első hevében csupa lelket, csupa tökélyt, csupa eszményt látnak egymásban, a nélkül, hogy mérlegelnék a szerelem anyagi és szellemi alkatrészeit. – A zsidóknál tehát a szülők választottak gyermekeiknek élettársat.

Ábrahám fájó szívvel küldé hű szolgáját Macedóniába hogy fiának Izsáknak ott feleséget keressen, mondván: *«A mennynek ura küldendi angyalát előtted, hogy fiamnak feleséget hozhass onnan.»*

És midőn a hű szolga ott Rebekának szülőit felkérte, hogy adják őt Izsáknak feleségül, a szülők és testvérek fontolóra vették e lépést, s midőn abban megnyugtatót találtak, előhívták Rebekát s megkérdezték őt, mondván, *el akarsz-e menni e férfiúval?* Rebeka igennel válaszolt. A szülők és testvérek hallván Rebekának szabad akarata szerinti beleegyezését, elbocsájtották őt dajkájával; s engedték menni Ábrahám szolgájával és útítársaival, szerencsét kívánván neki, e szavakkal bocsájták el őt: *„Te vagy a mi testvérünk, ezernyi ezerral szaporodjál, és a te maradékok bírja az ellenség kapuit.”*

Rebeka megérkezvén Ábrahám hajlékába, Izsák anyjához vezeté őt, az anya Sára, meglátván fiának jegyesét, beleegyezett fiának Rebekával való egybekelésébe, azt azután Izsák nőül is vette, a mi nagy ünnepélyességgel ment végbe.

Boucznak Kuttali egybekelésénél összegyűlt az egész nép, kijelenté, hogy tanúid vagyunk, *„áldja meg az ég ezen asszonyt, a ki házába megyén, mint Rákelt és*

Leát, Izrael egyházának építőit, légy boldog Eufratban és Bethlehemben”.

Magasztos érzéssel történt az ifjú Tóbiásnak házassága is, az ősz Tóbiás megfogván jobbját Raguéi leányának, monda: *„Legyen veletek Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak Istene, kössön össze titeket, terjeszszé reátok kezeit és teljesítse bennetek áldását.”*

A zsidóknál tehát a leányok atyjuk és testvéreik által adattak férjhez, azonban a leálynak ki kellett nyilatkoztatni szabad akarattal való beleegyezését, – nehogy olyanhoz erőltessék, a ki iránt vonzalmat nem érez, a minek szomorú következményei a házasságban csakhamar ki szoknak fejlődni, tehát szabadon, (megerőltetés nélkül nyilatkozhatott a leány, és ez a nyilatkozat, vagyis beleegyezés kijelentése után keletkezett a jegy esi viszony a férfi és a nő között.

Az őskorban a soknejűség szintén elharapózott. Mózes törekedett azt kiirtani, azt tartván, hogy csak az egynejűség felel meg igazán az emberi méltóságnak és az erkölcsiség magasztos követelményeinek, mert csak az egynejű házasságban található fel az egyedüli boldogság és megelégedés. Mert a többnejűség kizárja az önnemesítést, a lélek- és szívműveltséget,” a komolyt könnyelművé, az erősét gyöngévé, az előzékenyt közönyössé, az érzékenyt érzéketlenné teszi.

Mózes tehát több bölcs polgári törvény által törekedett keskenyebb határok közé szorítani a többnejűséget, miután azt rögtön és egyenesen eltiltani tanácsosnak nem tartotta. Ilyen volt az a rendelete, melynél fogva megengedte, hogy ha a férj ágyasától hosszabb időre megvonja a házassági kötelességet, ez őt

elhagyhassa és szabadságát visszanyerje. Ez által némileg gátat vetett a többnejűségnek, a mely a többi keleti népeknél csak pompára szolgált. A királyoknak is megtiltotta a többnejűséget. Mindezen üdvös rendeletek a többnejűséget csökkentették, a nők állapotát pedig tűrhetőbbé és elviselhetőbbé tették.

A gyakori nőhagyás és cserélgetés szintén nagyon elterjedt a zsidóknál, miért is azt rendelte Mózes, hogy feleségét, a ki azt megutálta, csak válólevélnek kezébe adása által küldhesse el házatól, mi az önkénytes elválasztásokat tetemesen megcsökkentette.

A keserűség, mi a házások lelkét elborította, a fájdalom, mi szívük sebeit felszaggatta – sokszor, míg a férj a válólevelet megírta, enyhült vagy ha a férj írni, olvasni nem tudott, – míg annak megírása után látott – a válás elhalasztatott, de sokszor a felhevült szenvedélyek lecsillapodtak, és így a válás abban maradt. A nő is addig elmélkedni kezdett jövője felett, sokszor a gondolat, hogy az elbocsátás által rász hírbé jó, így férjét nem egykönnyen talál, engedékenyebb lett, az idő is lassan visszahozta lelkének nyugalma – így férjét kiengesztelni törekedett. Sokszor a nő szülői, rokonai is mindent elkövettek, hogy a házásokat kiengeszteljék, és így helyreállítsák köztük a békét, mi sokszor sikerült is.

És ha már csakugyan a váló levél átnyújtására, került a sor, megható volt az a jelenet, midőn az átnyújtott, az anyának gyermekeitől való búcsúvétele, a házból való elmenetele, a melyben életének legszebb idejét, töltötte – az idő, a megszokás, melytől most válni kell – erőt vettek sokszor a férjen, így a legkeményebb

férj szívét is meglágyították, és kivált lia a no teherben volt, mintán méhének gyümölcse a férjet illette, a háznál kellett szülnie a csecsemőt, mikép a keleten most is szokás, két három évig kellett szoptatni, ezen idő alatt elég alkalom nyílt, hogy a nő férjével kibéküljön.

Azonban Mózesnek ez az üdvös, de szigorú rendszabályai, – a jobbak, és a makabeusok vallásos és erélyes, buzgó intései sem hatottak a zsidókra annyira, hogy a házasságokra és elválásokra nézve az Isten eredeti rendeltetéseit követték volna, minek oka leginkább abban rejtett, hogy a belviszályok által megzavart Zsidóország belélete feldúlatván, felbomlott, az uralkodó pogány nemzetek rász példái, a zabolátlanságra tág tért nyitottak. Annak veszélyes terjedésére gyúanyagot szolgáltatottak két zsidómesternek Hillelnek, és Samainak czívódásai. – Hillel, Mózesnek a való levélre vonatkozó tételét, *rútság miatt való elbocsátást*, úgy értelmezte, hogy a férjnek szabadságában áll nejét minden oly okból elbocsátani, a mely miatt neki nem tetszik, *Samai* ellenben Malakiás próféta nyomán, a nőnek elbocsátatását Mózes rendeletének ama tételéből, egyedül a házasság-törésért állította megengedhetőnek. Hillel tana, mely a földi élveknél kedvezett – győzött Samai tana felett, vagyos, a testi gyönyöröknek hódoló nők annyira mentek, hogy törvényellenesen ők is való levelet küldtek férjeiknek minek azonban az erkölcsök nemesbülése és több tudós rabbi törekvése némileg elejét vette.

Mózes után, mint említve volt, a zsidó tudósok nem szüntek meg Mózes törvényeit s így a házasságot is az erkölcsök nemesbítésére való törekvéssel fejleszteni.

Az alapot Mózes öt törvénye, a „*Pentateuch*” képezvén, azt szent forrásnak tekintették, a honnan ismereteiket merítették.

Magyarázták tehát azt, és az öt törvénynek magyarázata *Mima* nevet nyert, ez egy önnálló rendszeres magyarázó könyvet (kommentárt) képez. A nagy zsinat tagjai (Soferin) a magyarázatokat Nagy Sándor koráig folytatták, mely törvénykönyvvé alakítottatott *Mark Aurél* korában, s azt *II. Jehuda Hanasi* fejezte be. Ez hat részből áll, s minden rész fejezetekből. A harmadik rész ötödik fejezete (tractuma) *Jebamot, Kitubol Sola. Gittni, Kidusin* és a negyedik rész (synhodrin) fejezete tárgyalja a zsidó házassági jog első könyvét (codexét).

A palestinai és babiloni akadémiák szintén magyarázatokkal gazdagították a *Misnát*. Emez iskolák tanulmányai adtak életet a *talmudnak*. A babiloni talmud a 6-ik században fejeztetett be, de nem válhatott egészen tökéletessé. A zsidóknak folytonos harcviselésétől, üldöztetésétől Jeruzsálem sem volt ment, az megakasztotta a csendes működést és tanulmányozást, s utóbb lehetlenné tette. *Titus* Jeruzsálemet feldúlván, elpuhult az iskola is, így a talmud is befejezetlen maradt.

A babiloni iskola sem részesült jobb sorsban. A tizenegyedik század mahomedán mozgalmi feloszlatták azt. De azért mindenütt, a hol a zsidók menhelyet találtak, tanulmányaikat folytatták és a talmudot magyarázni meg nem szüntek, így Spanyolhonban, északi Frankhonban és Németországban, hol leginkább kitűnt *B. Gerzon*, a ki a házassági törvényt alkotta, Spanyolhonban pedig *R. Isaik Alfasi*, a híres lucenai tudós, a ki *Majmonides* név alatt ismeretes bölcsező volt a 11. szá-

zadban, a híres „*Mózes Ben Majmon a Jud Haschka*” szerzője.

Majmonideszt a 14. században élt *B. Jakob Ben Aser* iskola tudós követte, ez készíté a *Tur* című művet, mit a 16 században *B. Josef Káro* magyarázott. Ez a saját művének, és a *Tur* című mű magyarázatának alapján írt egy törvénykönyvet *Sulchan Aruch* cím alatt. Ezen könyvnek harmadik része *Eben Häser* cím alatt a házassági törvényt tartalmazza, és a *Sulchan Aruch Eben Raser* mai napig is a zsidóknak jogérvénnyel bíró törvénykönyvét képezi.

A zsidók között a nősülés legfőbb kötelességül tűzetett ki a rabbik és tudósok által, azt az Isten világos parancsának hirdették, tanítván, hogy a ki nőtlen marad, az kellően nem tiszteli az Isten képét, és hasonló ahhoz, a ki vért ont.

A férfinak már természetével forrott össze, hogy keresse a nőt, hogy válaszson ki magának közülök egyet, ki őt boldogítsa szerelmével, gondviselője legyen házának, gyermekeinek atyja, és oly házastársa legyen, a ki gondolatait megérti, a kihez reményének és boldogságának horgonyát köti.

A zsidóknál tehát a nőtlenség szégyenletes dolognak tartatik.

A nősülési kötelesség alól azonban kivették a kijelentés (revelatio) tudományával foglalkozókat, mert ezeknél a nőtlenség mintegy óhajtássá vált, miután a nőtlen állapotban több időt fordíthatnak a tudományosság fejlesztésére, mert a házasságnak kötelmei, a nő és a gyermekekről való gondoskodás miatt nem szentelhetnének elegendő időt hivatásuknak és így idejüket kizárólag a

tanulásra fordíthatják. Különb a zsidóknak törekedniök kell, hogy életkoruk:20-ik évéig házasságra lépjenek. – A zsidók a törvény eme kívánalmainak a jelen szomorú viszonyok, de a polgári törvények szabályai szerint is nem igen felelhetnek meg.

Hazánkban a zsidó vallás mint túrt vallás, a bevett vallások keretén kívül állott, így nem is képezhetette a házassági jog fejlődésének tárgyát.

A zsidóság ezen elszigeteltsége Mózes törvényeiben gyökerezik, melynek parancsa szerint minden más vallási és nemzeti befolyástól megóva kell maradni, nehogy más népekkel és nemzetekkel összekeveredjenek, és így a zsidóság faji és vallási jellege csorbát szenvedjen.

A törvényhozás csak annyiban szabályozta a házasságot, a mennyiben annak szabályozását a társadalmi érdekek követelték.

Az osztrák polgári törvénykönyv házassági ügyeket az eljegyzésre, kihirdetésre, a házassági akadályokra, az elválásra nézve szabályozta. A házasságkötésnél vallási szertartásaikat érintetlenül hagyta.

Az 1861. évi országbírói értekezlet a régi magyar törvényeket visszaállította, de a zsidók házassági ügyeire nézve nem tudott mit visszaállítani.

Az 1863. évi nov. 2. kelt udv. kanc. rendelet az osztrák törvények alapján a zsidók házassági ügyeit szabályozta. E szabályrendeletet az 1878. évi szept. hó 27-i vallás- és közoktatási miniszteri rendelet megújította, s jogérvényében fenállónak mondotta ki azon indokból, miután némely rabbik könnyelműen idéznek elő és visznek keresztül elválásokat, melyek ha a fentebbi 1863. évi nov. 2. kanc. rendelet szabályainak nem felelnek

meg, polgári törvényileg érvényeseknek nem tekintetnek, mi a társadalom erkölcsi alapjának nem csekély megingását vonja maga után. E rendelet sem a kongressusi, sem az orthodox szabályok szerint nem rendezett hitközségek előjáróinak szigorú kötelességévé tette, hogy rabbijukat az 1803. nov. 2. kanc. rendeletben foglaltak szigorú megtartására utasítsák, s ama rabbi, a kit a házasságkötésnél és felbontásánál gondatlanság, szabálytalanság vagy épen vétség vagy büntény terhel, a bünt. tkv. 252. 258. 256. és 256. §§. foglalt büntetéseken marasztalandó

Az orthodox valamint a kongressusi szabványok értelmében szervezkedett községekben alkalmazott rabbik kellő utasítást az orth. községi bizottság, illetőleg országos izraelita iroda útján nyerik.

A haladó korszellem a zsidóság egyenjogúsítását követelte. Az általános szabadság tehát reájuk is kiterjesztendő volt. – Hangoztatták ugyan ők is a politikai egyenjogósítás szükségét.

Meg is alkottatott a zsidók egyenjogósításáról – politikai és a polgári jogok tekintetében – szóló 1867. évi t. c, a nélkül azonban, hogy az általános vallásszabadság érintetett volna.

A kormány 1881. évben egy a keresztények és zsidók, valamint külföldön kötendő polgári házasság iránt nyújtott be tervezetet.

Azonban előre lehetett látni, hogy az a javaslat nem megy keresztül, mert a katolikus vallás a házassági jogot a felbonthatlanságra alapítja, mint szentségre, mely e földön fel nem bontható. E felbonthatlanság oly szilárd alapja a kath. házasságnak, hogy azt

napjainkban megingatni nem is volna célszerű. A keresztény és nem keresztény közötti házasság pedig maga után vonja a házasság felbonthatóságát, mi a katolikus vallás elveivel, a katolikusok közötti házasságnak mint szentségnek, mint isteni intézmények elveivel merőben ellenkezik.

I. FEJEZET.

A házassági szabályok a talmud jog szerint

A zsidók házassága hazánkban nem volt oly talaj, a melyet a törvényhozás, sajátosságos vallási viszonyaiknál fogva tovább fejleszteni szükségesnek látott volna – mint túrt vallás a törvényhozás keretén kívül állván, figyelemre nem is méltattatható. – Ama törvények, a melyek a zsidókra vonatkozólag hozattak, csak az adminisztráció érdekében keletkezett, hazánkban való létezésük jogkörét – a többi honpolgárok érdekében – kijelölték. Házasságukkal tehát senki sem törődött. – Ők követték a Mózes törvényei nyomán kifejtett talmudjog szabályait, a melyek következők:

A házasság törvényes kellékei.

1 Az eljegyzés.

A házasságot Mózes törvényei szerint is az eljegyzésnek kell megelőzni, mely nem más mint külső jelekkel is nyilvánított beleegyezés a házasság leendő megkötésébe. A rabbik átkot szórnak amaz izraelitára, a ki a szokott eljegyzési szertartásokat készakarva mellőzi. Az eljegyzésnek a házasságot 12 hóval meg kell előzni, de ma már az eljegyzést nem tartják oly lényeges kelléknek, hogy a nélkül a házasság meg nem történhetnék.

A zsidók eljegyzései elütnek a más vallásúak eljegyzéseitől. A férfi, a kinek keblében vonzalom támadt valamely leány iránt, elmegy választottjának atyjához, vagy ha ez nem élne, anyjához, azt felkéri, hogy leányát, ki szívét elrablá, jegyezze el neki. Ha az atya vagy az anya nem utasítja vissza kérelmét s a leány is beleegyezését nyilvánítja, vele gyűrűt cserél, vagy ruhájának szélét érinti, vagy meghatározza a jegybért. E szerint az eljegyzés háromféleképen történhetik.

a) pénzösszeg átnyújtása, b) írott szerződés, c) testi közösködés által, azonban ez utóbbi az erkölcsök nemességével ritkán történik.

Megkötvén a házassági szerződést (ketuba), abban meghatározzák a vőnek a házhoz viendő vagyont, beleszöhető az is, hogy a menyasszony viszont mit ad s mennyiben viseli az atya a menyegző költségeit. A zsidóknál e szerint gondoskodva van arról, hogy a jegyesek jövője nemiig., biztosítva, legyen, minek alapját az a pénzösszege képezi, a melyet a jegyesek összeadnak, — a mi azután keresetforrásul szolgál. Intézkedés történik azután a sógornői jog (chulica) iránt is, nehogy a férj elhunytá esetében ennek fivérei kellemetlenségnek legyenek kitéve. — Ezután a létrejött házassági szerződés a tanúk előtt felolvastatik és az illetők által aláíratik. E házassági szerződés oly fontos, hogy ha elveszne, az az ünnepélyes összeesküvés előtt megújítandó. Házassági akadályt képez egy harmadik irányában, és csak a halál vagy elválás által bontható fel. De felbontható kölcsönös egyesség folytán is. Egyoldalú visszalépés esetében a vétlen felet kártérítés illeti. A vőlegény visszalépése esetében az ajándékok visszakövetelhetők, de egyéb kiadások nem.

2. Beleegyezés.

A beleegyezés a kölcsönös szándék és szabad akarat nyilvánítása az egymással való házasságra lépésre vonatkozólag. Mert csak a kölcsönös vonzalmon alapuló házasság

lehet boldog. A házassági szabadság korlátozása kizárja a szabad akarat nyilvánítását és így a házasság érvényét is meghiúsítja.

3. Életkor.

A nemzésre alkalmas időkör. A talmudjog szerint az eljegyzés érvényességére megkívántatik a férfiaknál a 13, a nőknél a 12 év betöltése, és ezt a pubertás utáni kornak nevezik és csak e pubertás elérése után válik mind a két félnek beleegyezése jogérvényessé. Mindamellet a talmudjog szerint csak a 18 év betöltése után köthető meg a házasság. A kiskorúak beleegyezéséhez a szülők vagy a gyám beleegyezése is szükséges Ámbár az atya serdületlen leányát 12 év előtt is és ennek beleegyezése nélkül is eljegyezheti.

Házassági akadályok.

A talmudjog is állított fel tilalmakat és feltételeket a közérkölciség érdekében, melyek a kötendő házasságot gátolják; vagy a megkötöttet érvénytelenítik, és ez házassági akadálynak neveztetik. A zsidók törvényeiben foglalt akadályok a kor viszonyainál fogva és a nemzetek szokásai szerint – melyek között a zsidók éltek – némileg módosultak a mennyiben a zsidó vallás a keresztény népek között csak türetett, de törvényesen bevett vallásnak nem ismertetett el. Házassági akadályaik tehát a következők:

1, Az ép ész és ép test hiánya.

A ki eszmélni nem bír s tetteinek következményeit átlátni nem képes, s így határozott akarata sem lehet, tehát képtelen akaratát nyilvánítani, az házasságra sem léphet; ilyenek az örültek, kábák, alvajárók, elmebetegek, kivéven ha világos elmebeli időközeik (lucidum intervallum) vagy csak bizonyos rögeszméik vannak, a melyek a házassággal összekötetésben nincsenek. A heréltek nem léphetnek házasságra. A nősztetetlenség nem akadály, csak váló ok.

2. A kiskorúság.

A kiskorúság vagyis a pubertás előtti kor, mert a kiskorú nem képes megítélni cselekvényeinek következményeit, így sokszor szenvedélyének hevétől elragadtatva, oly hátrányos házasságra lépne, mely őt lelkiileg boldogtalanná s vagyoniilag tönkre tehetné. Azért a talmudjog is erre különös súlyt fektet, úgy annyira, hogyha a nőnél a pubertás jelei hiányzanak, legyen az bármily idős, a házasság érvénytelen.

3. Feltétel.

Ha a házasság érvényessége bizonyos feltételhez köttetett, míg az be nem következik, vagy hiányzik, a házasság érvénytelen. Általános feltétel volt a leánynál a szüzesség. Azt nem lehet tagadni, hogy a zsidók az erkölcsiségre sokat adtak. Mózes törvényeinek egyik főtörekvése volt, hogy az erkölcsiséget népében fejlesztvén, azt megszilárdítsa.

4. Becstelen származás.

Mózes törvényei becstelen származásúnak tekintik :az *erkölcsöt megmételvező vérfertőzeti közöselésből* születettet (mamser), ez és ennek utódai a 11 ízig egymással nem léphetnek házasságra, a talmud jog szerint p. o. két édes testvérnek egymástól nemzett gyermeke és ezek utódai. Hasonló tekintet alájönnek a házas férjtől a házaságon kívül nemzett gyermekek.

5. Büntett.

Büntett, mely tiltott cselek vény en alapszik, ilyen a házasságtörés. Azért a zsidók is a házasság tisztaságát megóvandók, a házasságtörést kárhoztatják, miért is a talmudjog szerint a házasságtörő és a büntárs között házasság nem köthető. A gyanús társalgás is hasonló hatálylyal bir.

6. Tilalom.

A talmudjog szerint tiltva van a házasság a férj haláláról tanúskodó, vagy a válólevelet áthozó és az öz-

vegy között, nehogy gyanút ébreszsen, hogy hamisan esküdött, vagy cselszövénnyel élt. A tilalom közé tartozik:

a) a *kegyelet*, melynél fogva a közel rokonok halála után 30 napig a férj, neje halála után csak három ünnep eltelte után nősülhet, kivéven ha gyermektelen, vagy kis gyermekei vannak.

b) *szentes idő*, vagyis a húsvéti ünneptől kezdve, pünkösdig – kivéven, az úgynevezett „tanulók napját” (Lag Baomer), Sabbat és ünnepnapon, valamint a nemzeti gyásznak szentelt napokon házasság nem köthető..

7. Vérvazarás (*turbatio sanguinis*.)

Az özvegy férje halála után, az elvált nő a válólevél átvétele után 90 napig házasságra nem léphet. A teherben lévő nő, ha szoptat, 24 hónapig a szülés után férjhez nem mehet. E szabályok áthágása esetében a bíró hivatalból választhatja el a feleket, de a határidő letelte után újra összekelhetnek.

8. Sógornői jog.

A *sógornői jog* mai napig is akadályt képez a zsidóknál. A sógornői jog az, hogy a magtalanul elhunyt fitestvér özvegyét az életben levő fitestvér elvenni tartozik; ha ezt nem teszi, joga van a megvetett özvegynek annak ballábáról saruját lehúzni s e nyilatkozat mellett szemébe köpni, hogy *te nem vagy érdemes saját családod fenntartására*. Néhány községnél e szertartás (*chalicza*) illőbb teljesítése végett tartanak egy finomabb bőrből készült, s két szíjjal ellátott cipőt vagy solyát (*sandal*), ámbár most már nagy ritkán van rá szükség, mert hosszabb időtől fogva szokásban van a házassági szerződés megkötésekor a sógornői jogot is szabályozni, és előre kikötni, hogy arra az esetre, ha tán a magtalanul hátrahagyott özvegyet a fitestvér szabad akaratból nőül venni nem akarná, e szégyenítő eljárás mellőzése végett, az özvegynek a fitestvér bizonyos pénzüsszeget köteles legyen fizetni, vagy pedig sógorát

a kötelem teljesítése alól felmenteni. A papokra nézve, kivált a főberekre nézve még az az akadály is létezik, hogy mástól megvetett özvegyet, szeplősített nőt, paráznát el nem vehetne, hanem szüzet az Ő népéből, hogy *meg ne becstelenítse nemzetségének ivadékát az o népe között*, Az özvegy nő pedig, a kinek férje magtalanul halt el, addig férjhez nem mehet, míg a férje fivére ki nem jelenti, hogy őt nőül venni nem akarja.

9. Rokonság.

A rokonság, vagy is a személyeknek egymás közötti vérségi összeköttetése, a kik egy törzstől származnak; mert a verség isteni, vallási, természeti és polgári törvények szerint érvénytelenítő akadályt képez, és méltán, mert ha a közelrokonok egymással házasságra léphetnének, miután ők többnyire együtt lévén, egymással folytonos érintkezésben állanak, ez könnyen a közvetlen érintkezés útján őket a vérfertőzésre ösztönözhetné. Már Mózes törvénye is különös súlyt fektetett a rokonságra; tehát azok, a kik között Mózes törvénye szerint a házasság tilos, következők:

Az atya nejeének nővérét, anyai részről nővérét, az atya fítestvéreének nejét, a fivér nejét (kivéven ha a fivér gyermekek nélkül halt el, mely esetben a levitikus házasság áll be), a menyet, a nő unokát, egy nőt és annak leányát, nőunokáját, két nővért el nem vehet.

Bibliailag tiltott a házasság a soferinekkel, azonkívül más sógorsági és rokonsági akadályok vannak. így nem lehet nőül venni az anyja anyját és ennek anyját vagy is nagyanyját, az atya anyját, és ennek anyját, az apai nagyanyját, az unoka és szépunoka nejét, saját fia vagy leánya unokáját, a saját feleségének szépanyját, szépunokáját, saját anyja apjának anyját, édes atyjának anyját, édes anyja atyjának nejét (az anya mostoha anyját), édes atyai nagyatyai fivérének nejét, az atyai, vagy anyai nagytya nővérét, saját anyja fítestvéreének nejét, saját atyjának, ugyanazon atyától származó fítestvéreinek nejét. E szerint

Mózes törvénye nem engedi meg a házasságot a fel- és lemenő ág között, az első ízbeli sógorok, és sógornők között, kivéven ha gyermektelen, mert akkor mini fent előadatott, a magtalanul elhunyt fivére özvegyét, az életben maradt fivér köteles elvenni, vagy a. fent előadottak szerint elállni. – Unokatestvér nagybátyja és unokahúga között a házasság meg van engedve.

10. Kötelék.

A zsidóknál most sem szabad a házasság tartama alatt mással egybekelni. A többnejűség, mint fent előadatott, azelőtt nem volt eltiltva. Mózes azonban azt az erkölcsiséggel megegyezőnek nem tartotta, több üdvös intézkedések által azt szűkebb körre szorítani törekedett. Idő folytával a zsidók átlátták, hogy a többnejűség sok költségbe kerül, így a takarékos zsidók kiadásait csökkentették az által, hogy a többnejűségtől lassankint elállottak, így az mindig alább szállt. – Hogy azonban az végkép megszűnt, csak a kereszténység erkölcsnemesítő befolyásának tulajdonítható. mert a zsidók a keresztények között telepedvén le, közöttük éltek – keresztényeknek csak egy nejük lévén, tehát a zsidók sem vettek többet, nehogy botrányul szolgáljanak, míg végre Mainzban Gerzon rabbi elnöklete alatt az európai zsidók egyházi átok alatt a többnejűséget eltiltották.

Mindezek ellenére azonban a zsidók nem váltak meg mindenütt a többnejűségtől. I. Napoleon alatt 1807-ben Parisban tartott zsidó főtörvényszéken (Synedrion) kimondatott, hogy az izraelitáknak több nőt venni nem szabad, kivéven az oly tartományt, a hol az; szokásban volna.

II. FEJEZET.

A polgári törvények rendelkezései a zsidók házassági ügyeiben.

A zsidó vallás a törvényhozás keretén kívül áll, mert nem lévén bevett vallás – az törvényhozás tár-

gyát nem képezhette. így nem lévén a törvényesen bevett vallások között, – azokkal összeütközésbe sem jöhetett, mint jött a protestáns vallás a katolikus vallással, mely utóbbi magában ölelte fel a házassági jog egész intézményét, mely alól a protestánsok felszabadulni törekedtek, mely törekvésüket József nyílt parancsa segíté diadalra, mely hazánkban a házassági törvényhozásnak – habár alkotmányellenesen is – kezdetet adott.

A zsidók tehát maguk intézték házassági ügyeiket. Az állam azonban észlelte, hogy kebelükben a házasság körül visszaélések és rendetlenségek léteznek, a melyek a legfőbb társadalmi érdeket érintik, tehát kénytelen volt a zsidó vallás természetének megfelelő s e tekintetben a zsidó házasság kötésére, az elválásra és felbontásra nézve az országban az egyformaság behozatala céljából is szabályokat alkotni, a melyeket a zsidók házasságuk kötésénél, az elválásnál és felbontásnál követni tartoznak. – Ilyen szabályzatot adott ki a m. kir. udvari kancellária 1863. évi nov. hó 2-án, melyet a m. kir. vallás és közoktatásügyi minisztérium 1878-ik évi szept. hó 27-iki rendeletében fennállónak és megújítottnak jelentvén ki, rendelkezéseit a zsidók házasságánál a büntető törvényekben foglalt büntetés súlya alatt követendőeknek rendelte. Ezen szabályok tehát következők:

Házassági akadályok polgári törvények szerint.

1. Rokonság.

Az államnak jogában áll meghatározni ama tel-tételeket, melyek alatt a zsidók házassága szabadnak, tilalmazottnak, vagy törvény szerint érvénytelennek tartassék, Minthogy pedig e rendelkezésbeli az állam főkép a házasság erkölcsi természetére, a talmudjogra, illetőleg az isteni kinyilatkoztatásra tartozik figyelni nem téveszthette szem elől, hogy a zsidók házasságát is a Mózes törvényeinek megfelelőleg a maga tisztását gában fentartsa, és elfajulhatását gátolja. – Ez álta-

azonban a zsidó vallást saját szabadságának gyakorlatában nem akadályozza, s nem akart a talmudjog szabályain, illetőleg a zsidóvalláson sérelmet ejteni

Az erkölcsiség szempontjából tehát itt is tekintettel kellett lenni a talmudjogban említett vérségi összeköttetésre, hogy a vérrokonok egymással házasságra ne léphessenek, így:

a fivér és nővér, továbbá a nővér és ennek fi- vagy leánytestvérének fia és unokája között, továbbá elválás után a férjnek neje fel- vagy lemenő ágbeli rokonával, sem neje nővérevel házasságra lépni nem szabad, és a nő sincs jogosítva férjének fel- vagy lemenő ágon való rokonával, sem férjének fivérével, sem férje fi- vagy nővérenek fiával vagy unokájával egybekelni.

A házasság törvényes kellékei,

A házassági célok elérésére a házas feleknek a természeti és polgári törvények szerint alkalmasoknak kell lenniök, mert alkalmatlanok vagy képtelenek között kötött házasság mind a házasfelek jövőjére, mind az emberiségre, mind a társadalomra nézve hátrányossá válhatnék. A polgári törvények tehát bizonyos kellékeket tűztek ki, a melyek a zsidó házasságok megköthetésére okvetlenül megkívántatnak. E kellékek következők:

A nemzésre alkalmas időkor.

A törvény megkívánja, hogy a házas felek elegendő erővel bírjanak a házassági kötelesség teljesítésére. Ezek az erők vagyis a nemzési képesség némelyekben korábban, némelyekben későbbben fejlődik ki, azért meg kellett állapítani bizonyos kort, a melyben a személyek elég erőseknek tekintetnek a házassági kötelesség teljesítésére és ez a férfiaknál a 20-ik, a leányoknál a 15-ik év. – Azonban a katonai törvények szerint minden férfi katonakötelezett, a míg tehát e kötelezettségének eleget nem tesz, házasságra nem léphet. Általában a kiskorúak

:az 1877: 20. t. c. szerint 20 évök elérése előtt nem nősülhetnek.

Eljegyzés.

Az eljegyzés kölcsönösen kijelentett szándék a házasságra lépésre, mert csak a kölcsönösen kijelentett szabad beleegyezés mellett állhat meg a házasság. A beleegyezés tehát Önkéntes szándék, szabad akarat nyilvánulása, mely kétségtelenné teszi azt, hogy a felek komolyan, szívük igaz érzelme szerint kivannak egybekelni. Az eljegyzésre nézve törvényeink változást nem tettek, azok tehát a talmudjog szerint történnek. Csakhogy itt is az ok nélkül visszalépő vagy házasságot ígérő, de a nőt el nem vevő fél a másik félnek kártérítéssel tartozik s azt, a mit jegyajándék fejében kapott, visszaadni tartozik, de egyéb kiadásokat nem.¹⁾ A szülők által a jegyesek részére vállalt kötelezettséghez közjegyzői okirat szükségtelen.²⁾ A visszalépő féltől a netán kikötött kötbér követelhető ³⁾ még az esetben is, ha a kötvényt mint kiskorú írta alá.⁴⁾ A visszalépő félnek a jegyajándék megtartására joga nincs.⁵⁾

¹⁾ A jegyes jegyeseének a házasság létre nem jötte esetében csak a kapott ajándékokat tartozik visszaadni, azonban a jegyességből kifolyó egyéb kiadásokért még azon esetben sem szavatolnia a házasság létre nem jöttének ő volt az oka. 1886. márc. 3. 8060. k. cur. hat.

²⁾ A szülőknek a jegyese¹⁾: javára tett lekötelezéséhez közjegyzői okirat nem szükséges. 1886. szept. 3. 2817. sz. a. dar. hat.

²⁾ Eljegyzés egy oldalú felbontása esetére váltóban kötelezett kötbér követelhető. 1886. decz. 20. 713. sz. a. Cur. hat.

⁴⁾ Ha valaki a nőnek házasságot ígért, kötelezvé magát öt nőül venni, és ezen kötelezés meg nem tartása esetén 2000 fitot fizetni, ezen ígéret meg nem tartása esetében kárpótlás címén a kötelezett összeg megtérítésében elmarasztalandó, még akkor is, ha a kötvényt mint kiskorú írta is alá, mivel törvény szerint a kiskorúak is az általuk tudva okozott kárt megtéríteni tartoznak. 1883 nov. 20. 5420 sz. a Cur. hat.

⁵⁾ A célba vett házasság létre nem jötte esetében visszaadandó a jegyajándék tekintet nélkül azon okokra, a melyek a házasság létrejöttét meghiúsították. 1888. jan. 20. 6807. sz. a. Cur. hat.

Hogy a törvény az anyai gyermekek közötti házasságtilalmát fel nem hozza, azért azok között sem köthető meg a házasság, mert ha a távolabbi rokonok közötti házasságot tiltja, önmagától következik, hogy a közelebbi rokonok közötti házasság sem köthető meg.

Vallási különbség (Gultus disparitas.)

A zsidó kereszténnyel a canon-jog és polgári törvényeink szerint házasságra nem léphet, A zsidó törvények is tiltják, hogy egyik zsidó nemzetség a másikkal házasságra léphessen. Annál kevésbé találunk szabályt arra, hogy a zsidó vallás megengedné, hogy a zsidó kereszténnyel léphessen házasságra. De ha megengedné is, a katolikus vallás azt ellenzi, mert egy megkeresztelt és meg nem keresztelt személy között jogérvényes házasság nem köthető.

A kereszténység őskorában az egyház a keresztény és zsidó között a házasságot rosszalta ugyan, de érvénytelennek nem nyilvánította. A kereszténység terjedésével és a zsidók által fejlesztett ellenszenv növekedésével több századon át jogszokássá vált a zsidók és keresztények között kötött házasságot semmisnek és érvénytelennek tekinteni. A valláskülönbség tehát érvénytelenítési akadályt képez.

A kihirdetés.

A kihirdetés célja: a házassági akadályok felfedezése, köztudomásra hozatván a házastársak szándékolt egybekelése, – így a netán létező akadály könnyen feljelentethetik. A kihirdetés csakis az előzetesen hitelt érdemlőleg igazolt tartózkodás, a felek részéről bemutatott szabályszerű születési anyakönyvi kivonat, – illetve az elváltaknál az elválást igazoló első, másod és harmadbírósaági ítéletek és váló levél (Get) – a vőlegény részéről kellőleg igazolt teljesített, katonai kötelezettséget bemutatott okmány mellett foganatosítható. Néveltérés esetében a személyazonosság az illetékes hatóságok által kiállított okmánnyal igazolandó és a ki-

hirdetésnél úgy a születési bizonyítványban kitüntetett, valamint a közéletben viselt név felemlítendő.

Ha a felek kihirdetésük napján a 24-ik évöket megél nem érték, az atyai, ennek nem létében, özvegyi minőségét igazolt anya, mindkettő nem létében pedig a kellőleg igazolt, gyámhatóságilag kirendelt gyám által szabályszerűen kiállított beleegyezési nyilatkozat feltétlenül bemutatandó.

A jogérvényesen elvált egyik vagy mindkét fél, ha az ítélet indokaiból kitűnőleg bűnös viszonyt egymással folytattak, nem hirdethető. A kihirdetést a rabbi vagy anyakönyvvezető köteles végrehajtani és pedig a házasulandók zsinagógájában vagy közimaházában, vagy a hol ez nem létezik, a helybeli előjáróság által ama fő és külön községnél, a melyhez az egyik, vagy másik jegyes tartozik, és pedig a kihirdetésnek a felek teljes nevei, foglalkozásuk és születés-helyeik felemlítésévei három egymás után következő szombat vagy ünnepnapon kell történni oly figyelmeztetéssel, hogy mindenki, a ki a házassági akadályról tudomással bír – azt jelentse fel. A feljelentés az illető rabbinál történik. Ha pedig a házasulandók mindegyike másutt lakik, mind a két jegyes hitközségének zsinagógájában kell a kihirdetésnek történni. Ha pedig a jegyesek ott, a hol a házasság köttetni fog, hat hétig még nem lankak, a kihirdetésnek a legutóbbi tartózkodásuk helyén is meg kell történni, vagy pedig a jegyesek hat hétig egy helyen lakni kötelesek, hogy ott kihirdettethessenek. Ha a kihirdetés után hat hó alatt a házasság meg nem köttetik, a kihirdetésnek a fentebbi módon ismételtetnie kell.

A kihirdetés alól való felmentés.

A törvény megengedi, hogy a kihirdetés alól bizonyos okokból felmentés adassék.

A felmentvényt Budapesten, még pedig az egyvagy kétszeri kihirdetés alól a polgármester, más helyeken a megye alispánja vagy az illető járási szolgabíró, sz.

kir. városokban a polgármester adhatja meg, A háromszori kihirdetés alól való felmentést csakis a vallás- és közoktatásügyi minisztérium adhatja.

Halálveszély esetében a helybeli elöljáróság is teljes felmentvényt adhat. A jegyesek azonban kötelesek hitet tenni arra, hogy házasságukat gátló semmiféle akadály előttük tudva nincs. Az ily felmentvény akkor is megadandó, ha két oly személy kivan összekelni, a mely személyekről az előtt is közönséges vélelem volt, hogy házasságban élnek, ez esetben a felmentést a vallás- és közokt. minisztériumtól az illető rabbi a felek nevének elhallgatásával a felettes politikai hatóság útján kérheti.

A hatóságok pedig kötelesek a kihirdetések alól való felmentések alkalmával maguknak biztosságot szerezni az iránt, hogy az eskü letétt-e? s e körülményt a felmentvényben felelősség terhe alatt felemlíteni; ellenkező esetben e hitletétel kivételének elmulasztása magában a felmentvényt fogadatlaná nem teszi, de a rabbi, a ki a felmentvénynél előforduló e részbeni hiány mellett az összeadást fogatosítaná, szigorú büntetés alá vonandó.

Az akadályok alól való felmentés.

Az állam a zsidók házassági jogát is társadalmi szempontból szabályozni jogosítva lévén, az következik, hogy a hol a törvény által felállított akadály megszűnt, vagy fontos és a törvény szabályai alóli kivételt igénylő körülmények léteznek, azok alól felmentvény adható.

A zsidók házassági akadályainál a felmentvényt a vallás- és a közokt. minisztérium adja, de azoknak megadásával az alantas közegeket is megbízhatja. Midőn a házasulandók valamely köztük fenforgó akadálytól felmentvényt akarnak kieszközölni, a menyasszony illetékes rabbija, vagy a községi elöljáróság állítja ki a felmentési kérvényt, s azt a születési bizonyítvánnyal és

egyéb szükséges okiratokkal felszerelve a szolgabíró-ság útján terjeszti fel a felsőbb hatósághoz.

Ha a házasságkötéskor létezett valamely akadályra nézve adatik felmentés, a házasságba való beleegyezést a kihirdetés ismétlése nélkül a rabbi és meghívott két tanú jelenlétében újra ki kell jelenteni, és ezt az ünnepélyes cselekvényt a házassági könyvbe bejegyezni. E rendszabály megtartása esetében a házasság úgy tekintetik mintha eredetileg törvényesen kötöttet volna.

III. FEJEZET

A házasságkötés ünnepélyességei.

A házasság, mint minden vallásbelielynél, a legfontosabb cselekmények egyike, mert a családalapításnak kezdetet ad, az kihat a család jövő sorsára. Azért az a zsidóknál is nagy ünnepélyességgel megy végbe.

Az összeadásnak az egyik vagy a másik jegyes fél anyaközségbeli rabbija vagy vallástanító (vallásoktató) által – miután a felek magukat a kellő bizonyítványokkal (u. m. születési bizonyítvány nyal, hatósági felmentvény, házassági szerződés, kihirdetés megtörténtét igazoló bizonyítvánnyal) igazolták, két tanú jelenlétében kell véghezvitetni. A rabbi vagy vallástanító az összeadást más község rabbijára vagy vallástanítójára is bízhatja. Az összeadás rendszerint az imaházban (zsinagóga) a rabbi előtt a zsidó szertartások szerint mennyezet alatt kötetik. Ez alá lép a vőlegény a menyasszonynyal és a nászokkal együtt. A rabbi elmondja az eljegyzési áldást egy borral telt kehely felett, ezután a vőlegény a menyasszony kezére illeszti a gyűrűt e szavakkal: *Íme e jegygyűrű által most már feleségemmé lettél Mózes és Izrael szent törvényei szerint.* Azután a rabbi egy másik kehely felett az esketési áldást mondja el. Az esketés a halálos ágyon meg nem történhetik.

Az összeadás megtörténtét a rendes illetékes rabbi vagy vallástanító köteles az országos nyelvek egyikén.

a házassági könyvbe az e tekintetben általánosan előszabott módon bevezetni, a jegyesek által előmutatott szükséges bizonyítványokat ama sorszámmal, mely alatt a jegyesek összeadtak, és a házassági könyvbe bejegyeztettek, ellátni, és a házassági könyvhöz fűzni,¹⁾

A törvényes rendszabályok nélkül kötött zsidó házasság érvénytelen.

Jegyesek által a bontó akadály elhallgatása vagy a félnek tévedésbe hozatala folytán kötött, ez okból felbontott vagy semmisnek nyilvánított házasságkötés, p. o. a még létező házasság elhallgatása, a családi állás elleni büntetést képezvén, két évig terjedhető börtönnel büntetendő, de csak a sértett fél indítványára lehet a bűnvádi eljárást megindítani.²⁾

A rabbik és vallástanítók pedig, a kik a fent elősorolt rendszabályok ellen cselekszenek, és pedig ama rabbi vagy vallástanító, a ki a házasság felbontását vagy semmiségét maga után vonó akadályt tudja s a feleket még is összeadja, 3 évig terjedhető börtönnel, gondatlanságból összeadó rabbi vagy vallástanító pedig e vétség miatt hat hóig terjedhető fogházzal büntetendő.³⁾

Ama rabbik és vallástanítók pedig, a kik a házassági könyveket nem a törvény rendelete szerint vezetik, arányos pénzbeli büntetéssel illetendők, hivataluktól elmozdítandók, s arra örökre alkalmatlanoknak nyilvánítandók.⁴⁾

A házassággal járó köteleességek.

A házasság, mint a házasfelek között a sirig tartó életközösség, elválhatlan kapcsolatot képez közöttük, ennek kifolyása ama viszonyos kötelezettség, a melylyel a házasfelek egymás irányában viseltetni tartoznak.

Az életközösség főfeltétele a közös háztartás. A házas életben vannak ugyan keserű, kedélyt lehangoló

¹⁾ 1871. nov. 15. m. r. ²⁾ 1878. 5. t. c. 255. §. ³⁾ u. o. 556. ⁴⁾ u. o. 257. § ⁵⁾ 1863. nov. 2. és 1848. szept. 28. m. r.

perczek, a melyek sokszor terhes felhőként vonulnak a házias élet egére, de vannak örömei is, a melyek kárpótlást nyújtanak a fájdalmakért, a szenvedésekért, a kedélyt lehangoló szomorú perczekért, ezekben tehát osztozni kell a feleknek, és e kölcsönösség olyan, mint az Isten napja, mely életet és fényt áraszt a házias felek lelkére. Ellenben a hidegség, az önzés olyan, mint a sötét felhő, mely elfedi a házias élet boldogságának napját. A földi lét minden viszontagságaiban egymást támogatni, gyámolítani kötelesek. A balsors csapásai között, a vigasztaló, bátorító, buzdító szavak olyanok, mint a lankadt virágra a harmatcseppek, a melyek felelevenítik azokat. A háziasoknak türelemmel kell lenni egymás gyengéi iránt, és e türelem bírásért a háziasoknak mindig imádkozni kellene. A türelem és kitartás legyőz mindent a házias életben.

A házastársak egymás iránt sértetlen hűségre vannak kötelezve. E hűség megszegése a legszorosabb értelemben vett házasságtörést s a legsúlyosabb természeti bünt képezi.

A férj jogosítva van a lakhelyet megállapítani, a nő követni tartozik, azonban itt is vannak kivételek, midőn t. i. a férj kóbor életű s erkölcstelen vagy bármikép kifogásolható, a nőt elháríthatlan testi vagy lelki veszélylyel fenyegető okból változtatja meg tartózkodási helyét.

A házias feleket illeti gyermekeik felett a szülői hatalom, ez azonban nem azt jelenti, hogy gyermekeiken kegyetlenkedjenek, hanem hogy kiskorú gyermekeiket személyük, jogaik és vagyonuk tekintetében képviseljék, azoknak eltartásáról és neveléséről gondoskodjanak. A szülői hatalmon alapuló ezen jog és kötelezettség részint a *természeti*, részint a *polgári jogon* alapszik. A természeti jog kifolyása ama viszonynak, mely a leszármazáson és szülői tiszteleten alapszik, az ösztönzi a szülőt gyermekeinek eltartására, ápolására, jövőjüknek előkészítésére, és ez ösztön egyszersmind jogot ad nekik

azokra. A polgári jog pedig a társadalom szempontjából teszi kötelességévé a szülőknek gyermekeik tartását, nevelését és azokról való gondoskodását, hogy így azok a hazának hasznos polgáraivá válhassanak.

A gyermekekre nézve: A házasság által a gyermekeknek egy bizonyos atyától való származása annyira kétségtelen – hogy minden a törvényes házasságból született gyermek a férjtől nemzetinek, és így törvényesnek ismertetik,¹⁾ és ez a jogvédelem oly erős, hogy ha az apa esküvel tagadja is meg gyermekét, a nő paráznának vallja is magát, ha csak természeti lehetőség nem bizonyíttatik, a gyermekek törvényessége meg nem doh – A gyermek törvénytelen voltának bizonyítékai: a gyermek fogamzása idejében való távollét., vagy bármi oknál fogva a nővel való nem közösülés, p. o. ha a férj egy évig távol volt, s ez idő alatt a neje gyermeket szült, ennek törvénytelenége kétségtelen, vagy ha a férj huzamos ideig beteg volt, s így nejével nem közösülhetett. Azonban hogy a gyermek törvénytelennek mondassék ki, szükséges, hogy a férj, a ki ily gyermeket elismerni nem akar, amaz időponttól számított 3 hó alatt, melyben a gyermek születéséről tudomást nyert, okait felhozza. A gyermek törvényességére törvényes időnek vétetik a házasságkötés után hét hó, s annak megszünthe után tiz hó.

Ha a fogamzási időszakban az apa az anyával közösült, a gyermek törvényesnek tekintendő, s az apa a gyermek tartására kötelezendő.²⁾

¹⁾ Habár a szülék különváltan élnek is egymástól, mégis mindaddig, míg a házassági kötelék fölbontva nincs, az időközben született gyermek törvényesen szülöttnek védelmeztetik. Az így született gyermek törvényes vagy törvénytelen volta feletti határozat nem tartozik a válóper keretébe. 1886: jan. 12. 8255. Cur. hat.

²⁾ A gyermek atyaságára nézve a szülők nyilatkozata a gyermek terhére nem szolgálhatván, az, a ki a gyermek fogamzási időszakában az anyával némileg közösült, apának tekintendő és a tartási díj fizetésére kötelezendő, az esetben is, ha a pert megelőzőleg az anya tett oly nyilatkozatot, hogy nem alperes az apa. 1891: jan. 9. 6538. sz. Cur. hat.

A vélt házasságból született gyermekek is, törvényesek, de erre szükséges, hogy az egyik fél jóhiszeműen lépett házasságra. Ugyanez áll p. o. ha erőszak miatt keletkezett házasság utóbb bíróilag érvénytelennek mondatik ki, s a szülők vagy legalább egyikök jóhiszeműségben voltak.

A gyermekeket illetik minden családbeli jogok és köteleességek is, jelesen viselik atyjuk nevét és rangját, címét, mind az apjok, mind az anyjok után örökölnék. Szülőiket tartoznak tisztelni s azoknak engedelmeskedni, azok pedig kötelesek őket eltartani, vallásos és erkölcsös nevelésükről gondoskodni, gyermekeiket házi lag megfenyíthetik. Elválás esetében az iránt, hogy melyik szülő köteleztessék a gyermeket tartani, a bíró határoz.

A gyermek törvényesítése.

A házasságon kívül született gyermekek törvényteleneknek tekintetnek s nem vehetik fel atyjok nevét, rangját, címét, vagyonában nem örökösödhetnek. Törvényesíthetők azonban *utóházasság* által, t. i. ha születésük után a szülők egymással házasságra lépnek, e házasság által a gyermek törvényesítése önkényt be áll – ha a szülők nem is akarnák és a gyermekek bele sem egyeznének. Ez a törvényesítés kiterjed a meghalt gyermekekre is. Az utóházasság joghatályára azonban szükséges, hogy azok lépjenek egymással házasságra, a kik a törvényesítendő gyermekeket nemzették; az utóházasság által még akkor is törvényessé válik a gyermek, ha időközben más személylyel kötött, de megszűnt házasság után kötötték, ha a gyermek nemzésekor oly állapotban voltak, hogy egymással törvényes házasságra léphettek volna, vagy a köztük fennforgó akadály elhárítható volt. Az utóházasság által azonban a házasságtörésből származó gyermekek törvényesekké nem válnak, ha mind a két fél azon időben a fennálló házasságról tudomással bírt. Minden más még a vérfertőzésből született gyermekek is törvényesíthetnek.

Kir. leirat által. Az ekép törvényesített gyermek atyai hatalom alá kerül, megnyeri apja nevét, rangját címét és az öröklési jogot, szóval a törvényes gyermekekkel egyenlő joggal bír. A születés törvényessége felett a világi bíróság ítél.

IV. FEJEZET.

Az elválás.

A Mózes talmudjog is azt tartja, hogy a hol a házastársak között az egymás iránti szeretet megszűnt s az a lelki kapocs, a mely a házaseleket egymás szeretetében összetartá, széttört, és így a házasságnak célja megghiúsult: ott a további együttlét a házaselekre veszélyessé válván, a házasság felbonthatósága legüdvösebb eszköz a felek nyugalmának visszaszerzésére; mert megszabadulván a gyűlöletes együttlét nyomasztó terheitől, a lélek ismét visszanyeri szabad működési körét. Azért rendelte Mózes *„ha valaki feleséget vévén, vele lakik, de az rútsága miatt előtte kedvre nem talál, írjon válólevelet, és azt kesébe adván, küldje el házatól.”* Ez által eleje vétetik ama rosznak, mely az egymást gyűlölő házastársak életét elkeseredettebbé és elviselhetlenebbé tenné.

Mózes talmud házassági joga külön adja elő azokat az, okokat, a melyek létében a férj a válást kérheti, és külön sorolja elő azokat, a melyekben a nő kérheti az elválást.

A férj következő okoknál fogva kérheti az elválást:

1. Ha a nő tette, beszéde vagy háztartása által a Mózes törvényei szerint felállított szertartási tilalmat áthágja, midőn t. i. tilos ételeket ad neki, vagy férjét tiltott közösülésre ingerli a havitisztulás (menstruatio) idejében.

2. Ha a nő az erkölcsi illem szabályait meg nem tartja, a családban viszályt idéz elő, midőn t. i. a nő

apósát férje előtt, vagy férjét apósa előtt becsmérli vagy szidja.

3. Ha a nő házasságtörést követ el, s az is elég ok elválásra, ha a nő más férfival gyanúsán társalog»

4. Ha a szűznek gondolt nőt annak nem találta-vagy később oly testi hibát fedezett fel benne, a melyet azelőtt a nő előtte eltitkolt.

5. Ha a nő házassági kötelességét teljesíteni nem akarja.

6. Ha a nő nősztetetlenségben szenved.

7. Ha a nő férje jó hírnevét veszélyeztető tetteket követ el.

8. Ha a zsidó vallásról más vallásra tér át, mert a zsidó szentnek tartja hitét, a melyet semmi körülmények között sem szabad elhagyni.

9. Ha férjét nem akarja más helyre követni.

A nő viszont a házasság felbontását kérheti:

1. Ha férje gyógyíthatlan nősztetetlenségben szenved.

2. Ha a férj házasságtörést követ el.

3. Ha a férj házassági kötelességét teljesíteni nem akarja.

4. Ha a férj rendetlen, kicsapongó életet él.

5. Ha ragályos betegségben szenved.

6. Ha undorító betegségben sínylődik

5. Ha nejevel gorombán, durván bánik, azt folytonosan keseríti, sőt tetteleg is bántalmazza, házából ez űzi, és a bíróság intelmei is eredménytelenek maradnak

6. Ha a férj undorító foglalkozást, vagy iparüzletet kezd; a mi a nő természetével ellenkezik. Miből következtetni lehet, hogy neje iránt ellenszenvvel viselkedik, mert másképp kíméletet tanúsítana irányában.

7. Ha a férj neje élete ellen tör.

10. Ha a férj messze akar költözni, hogy valamely bűntett miatt az igazságszolgáltatás kezét kikerülhesse.

11. Ha nejét hűtlenül elhagyja.
12. Ha a férj könnyelmű életet folytat, tékozló, s. neje eltartásáról nem akar gondoskodni.
13. Ha a zsidó vallásról más vallásra tér.
14. Ha neje iránti ellenszenvének, gyűlöletének világos jeleit adja.

Elválás a polgári törvények szerint.

Ha a házasfeleknek egymás irányában való vonzalma megszűnt, a szeretet és tisztelet helyett a gyűlölség ütötte-fel fészket, a házasfelek keblében akkor már a további: együttlét céltalanná, sőt károsná válik. Ily esetekben tör Fényeink is az elválást célszerűnek mondják ki. – Törvényeink azonban ama váló okokat, a melyeket a talmudjog felállít, valamennyit el nem fogadták, hanem: csak azokat, a melyeket a társadalmi renddel összeegyeztethetőknek tartottak.

Az 1863. évi nov. 2. kelt udvari kancelláriai rendelet a következő váló okokat állította fel.

Mindakét fél kölcsönös szabadakarattal beleegyezése.

Ha a házastársak belső világa, boldog nyugalma, felfordult, s így egymásnak terhére vannak, s mind ketőnek vágya az egymástól való szabadulásban összpontosul, közösen az elválásba beleegyezhetnek, de e beleegyezés által maguktól el nem válhatnak, hanem annak bírói utón kell történni és e beleegyezés folytán a házasság felbontandó.¹⁾

Nősztehetetlenség.

A családi élet örömeinek egy részét ez a kötelesség képezi, a melyet a házasság élet a házastársaknak egymás irányában kijelöl, – mely a házasság céljában leli alapját. És ha ez a cél el nem érhető, ha a házasság

¹⁾ A zsidók házasságára vonatkozó szabályrendelet értelmében a házasság a felek ismételve nyilvánítt kölcsönös szabad beleegyezése folytán felbontandó. 1882. okt. 26. 5616. sz. a. a. Curr. hat.

sági kötelességek teljesítését a képtelenség miatt – mit a törvények nözstehetlenségnek neveznek – betöltenie nem lehet, s így a fél megíúsítva látja a czélt, a mely miatt a házassági boldogság szentélyébe jutni törekedett, így a házassági kötelesség lehetetlensége, mely a házastárs testi hibájában és fogyatkozásában áll, – elég indokul szolgál a házasság feloldására, de csak úgy, ha az már a házasság előtt megvolt, és gyógyíthatlan holtig tartó, de ha az összekelés után támadt, a házasság fel nem bontható, ha pedig meg nem állapítható, hogy a házasság megkötése idejében létezett-e vagy csak azután következett be, ezen esetben a házasság semmisnek nyilvánítandó.¹⁾

Házasságtörés.

A házasságtörés alatt a házassági hűség szándékos megsértése, vagyis a házasságon kívüli nemi közösülés értetik. A házasságtörés mindenütt a váló okok legfontosabbikát képezi, és méltán, mert a házasságtörés bármelyik házastárs által követtessék is el, a házasság becsületét beszennyezi, különösen a megcsalt férjet a világ gúnytárgyának, szánakozó mosolyának teszi ki – s az élet megsemmisítésére utat nyit. Ha a férj a becsületén ejtett sérelmet meg nem boszulja, a világ megvetésének, gúnyjának dobja oda. A nő által elkövetett házasságtörés tehát a férj becsületén ejtett oly seb, a melyre a világ gyógyírt nem nyújthat, – nem csak a család becsületen üt soha nem gyógyítható sebet, de a családba csempészheti a bűn gyermekeit, feldúlja a családi békét és boldogságot. Azért a nő által elkövetett házasságtörés egy sorba nem helyezhető a férj házasságtörésével, mert a nő házasságtörésének a családra nézve sokkal súlyosabb következményei vannak, a melyet eléggé szigorúan büntetni alig lehet.

¹⁾ Gyógyíthatatlan tehetlenség esetében a házasság nem felbontandó, hanem semmisnek nyilvánítandó. 1890. dec. 16. 10395. sz. a. b.

Azért Mózes, de törvényeink is, a házasságtörést oly súlyos cselekménynek tekintik, a mely miatt a házasság felbontható – és minden a házasság kötéséből a házaspár között létrejött jogviszonyt, p. o. házassági szerződést (ajándékozást s. a. t.¹⁾ megsemmisíti,²⁾ mert a vastag hálátlanságot elkövető nem érdemli, hogy kivételben részesüljön.

A társadalom pedig nem elégszik meg a házasságkötés felbontásának megengedésével, hanem még tovább megy s a házasságtörést a büntetendő cselekmények közé sorolja, s arra szigorú büntetést is szab, csak hogy a házasságtörést kellően be kell bizonyítani; a hallgatag beismerés nem képez bizonyítékot.³⁾ A házasságtörést a fél beismerésével⁴⁾ vagy lelkeszi bizonyítvánnyal igazolni nem lehet.⁵⁾

¹⁾ A házasságtörés, mint a köteles házassági hűség megszegése, elegendő indokot képez egy olyan ajándékozási jogügylet visszavonására, mely a házassági jogviszony kifolyását képezte, – Az a körülmény, hogy a sértés büntető bíróságilag nem üldözött vagy a büntethetőség elévülés folytán megszűnt, ama következményekre nézve, melyeket a tény a magánjog szerint maga után von, befolyással nincs, 1888. szept. 4. 1169. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Kényszerítő ok nem léteben – vagy a közös lakásban valómaradás lehetetlenné tétele esetében a közös lakásból a házastársnak önkényes távozása s így a házastársnak gonoszul elhagyása, sebből kifolyólag az elhagyott házastárs keresete alapján az 1863. évi kanc. r. 22.§. értelmében a házasság végleg felbontandó, s alperes a váló levélnek kiadására kötelezendő volt. 1885, okt. 13. 5575. sz. a. Cur. hat.

³⁾ Az alperes által elkövetett házasságtörés felperessel mint ajándékozó házastárral szemben súlyos testi sértést képez; ez pedig mint a köteles házassági hűség megszegése elegendő indokot képez olyan ajándékozási jogügylet visszavonására, mely a házassági jogviszony kifolyását képezte. 1888. szept. 4. 1169. sz. a.

⁴⁾ Válóperben a házasságtörés alperesnek beismerése által nem bizonyítható. 1883. nov. 8. 6482. sz. a. Cur. hat.

⁵⁾ A büntetőtörvény súlya alá eső cselekményeket hallgatag beismerés által bebizonyítotttnak tekinteni nem lehet, s így válóperben tett azon hallgatag beismerését a házaspár egyikének, hogy ő mással házasságtörő viszonyt folytat, ez alapon válónak tartani nem lehet. 1885. ápr. 14. 2114. Cur. hat.

Gonosz vagy hűtlen elhagyás.

A mely házafél házastársát gonoszul szándékosan elhagyja azon czélból, hogy tőle szabaduljon, mi által ki van fejezve az-az ellenszenv, melylyel elhagyott házastársa iránt viseltetik. Tehát nem szükséges az ismeretlenhelyre való távozás. A házasság tehát az izraeliták közötti válópennél hűtlen elhagyás folytán felbontandó, ha a férj a közös lakást elhagyta és saját szülőihez ment és hosszabb idő alatt nejét gyermekével az oda való követésre fel nem hívta ¹⁾

Hűtlen elhagyás esetében, ha a házastárs holléte nem tudatik, a rabbinátsni békéltetést a helyhatósági bizonyítvány pótolja.²⁾

Rendetlen élet.

A könnyelműség, mely a rendetlen életre utat nyit, elegendő okul szolgál az elválásra. Ezen esetben a jó egyetértés, a jó családi viszony megszűnik. – Az összhangzat, melynek alapján a család tevékenysége csendes mederben folytathatnék, megszűnt, a dacz, a fásultság fészkelni be magát a házasság szentélyébe, – mi a további békés együttlétnek útjában áll. – Ezen rendetlenségnek áldozatul eshet a család vagyona, mi a családot nem csak erkölcsileg, de vagyoniilag is tönkre teheti. – Ide sorolható a nő hozományának rövid idő alatti elvesztése s képtelenség a neje s gyermekei eltartására.³⁾

¹⁾ Az a körülmény, hogy az egyik házafél házasságtörést követett el, lelkészi bizonyítvánnyal nem igazolható, mert ez a tény a kiállító lelkész illetőségi köréhez nem tartozik. A hitbér csak a férj halála után követelhető. 1886. jun. 22. 3511.

²⁾ Hűtlen elhagyás esetében a rabbinatusi békéltetés megkísérlése nem szükséges, hanem ez esetben felperes keresetleveléhez csatolandó helyhatósági bizonyítvánnyal igazolni tartozik, hogy házastársa előbbi rendes lakhelyéről ismeretlen helyre távozott és a helyhatósági bizonyítvány kiállítása idejében való tartózkodása nem tudatik. 1889. 925. sz. a. Cur. hat.

³⁾ Ha a férj a neje hozományát rövid idő alatt elvesztette és neje s gyermekei ellátására képtelen, ez az 1863 nov. 2.-án kelt udv. kanc. rend. 21. §. értelmében az izraelitáknál a házasság felbontására elegendő okul szolgál. 1885. decz. 29. sz. a. Car. hat.

Büntett.

Ha a házastárs valamely büntett elkövetése miatt marasztaltatott el és hosszabb szabadságvesztésre ítéltetett, ez által a házastárs mintegy erkölcsileg meghal és nem kényszeríthető a másik házastárs arra, hogy házastársával az erkölcsi halált megoszssa. A vétkes fél jogtalanságról nem panaszkodhatik, miután ő a törvény megsértésével az erkölcsi halált előidézte s magát érdemtelenné tette házastársának szeretetére, tiszteletére. E kettő nélkül pedig a házassági boldogság nem létezhetik.

Az élet s egészség elleni veszélyes törés.

Midőn a házastársak között az egymás iránti ellenszenv annyira elmérgesedett, hogy az az életközösség erőszakos felbontására irányul, az a házasság végképeni felbontását vonja maga után. – A házastárs élete elleni törés csak a kísérletig terjedhet, vagyis a büntett elkövetésére irányzott törekvésig, a melynek a bűntény véghezvitelére irányzott gonosz szándékból kell történni, midőn házastársának életét vagy egészségét bizonyos káros szerek beadása által veszélyezteteti. i. beteggé teszi, így halálát előkészíti; ezen ellenséges gonosz indulat a házassági kötelességnek vastagabb megsértését képezvén – házasságtörésnél súlyosabb; mert ha tréfából vagy enyvelgésből komolyabb szándék nélkül történik a fenyegetés, az tekintetbe nem jöhet. -

Az élet ellen való törés történhetik Ölési, gyilkossági szándékból, vagy irányulhat az egészségnek megtámadására, gyengítésére, mert az élet csak egészség mellett állhat fenn.

Ha az élet elleni törés gyilkossági szándékból történ, elegendő, ha a fenyegetés, az ölési szándék kifejeztetett; mert ha kísérletileg megy, p. o. mérget tett házastársa ételébe, italába, de az azt meg nem ette, vagy itta, vagy azon helyre csalta, a hol kivégzése elhatároztatott, vagy ártalmas szereket szerzett, a melyekkel házastársa egészségét megronthatja, vagy más

komolyabb, hosszabb ideig tartó betegséget vonhatnak maguk után, már ez oly büntetendő cselekményt képez, melyet előbb a büntető bíróságnak kell megállapítani. Ha pedig a kísérletig sem megy, s hiányzanak ama bizonyítékok, a melyekből meg lehetne állapítani, hogy egy cselekmény más biztos cselekményt készített elő. de nem is lehet megállapítani a jeleket, a melyekből a puszta előkészületnél egyebet, és így az elhatározott szándékot lehetne kitüntetni, p. o. találtatik a házastársnak egy levele, a melyben említi, hogy szeretne házastársától megszabadulni, habár annak láb alóli eltételével is. ebből méltán lehet következtetni az élet elleni törésre. Vagy ha más irattal vagy tanukkal igazolható, hogy házastársát adandó alkalommal megölni szándékozik. A bűnösségnek azonban mindenek előtt a büntető bíróság által kell megállapíttatni.

A vétkes házastárs azon féllal, a kivel házastársának élete ellen merénylet tervezésére, vagy a gyilkossági merényletre szövetkezett, házasságra nem léphet, és ezen házasságra lépéstől a válóperben hozott Ítéletben eltiltandó, ha e tilalom az ítéletben nem foglaltatik, a vétkes félnek büntársával kötött házassága érvénytelen nem leend.¹⁾

Súlyos bántalmazások.

A bántalmazások akár felhevülésből, akár ellenszenvből történnek, mint a véresek, vagy a lelket megrendítő durva goromba szavak, érzékeny keserítések a

*) A zsidó házastársak között folyamatban lévő házasság-válóperben megállapított bírói gyakorlat szerint a házassági kötelek végleges felbontása bírói ítélet által akkor is kimondandó, midőn egyik fél a felbontást ellenzi, a másik fél azonban kimutatja, hogy a felbontás sürgetésére a zsidók házasságaira vonatkozó szabályrendelet 22.§. felsorolt nyomós gyanúok (érezékeny keserítések s. a. t.) léteznek. Habár házasságvédőnek kirendelése zsidó házastársak közötti házassági válóperben nem szükséges, ha a házasságvédőnek kirendelése és működése valamint díjainak megállapítása a felek részéről kifejezetten nem elleneztetett, neki a költség megítélendő. 1884. jan. 10. 7584. sz. a.

melyek által a másik házastárs önérzete támadtatik meg.¹⁾ – Kisebb összekoccnások, összeszólalkozások, a melyek a családi életben többször előfordulnak, ide nem értetnek.

Ragályos betegségek.

Oly ragályos betegségek, a melyek által az egész család egészsége veszélynek tétetik ki, mi az elharpózó rosznak mintegy kútforrásává válhatik. Ezen esetekben az elválás közegészségi szempontból szükséges. – A gyógyíthatlan elmebetegség ragályllyal fenyegető testi sérvnek nem tekintetik. Ha a betegség a házassága tartama alatt keletkezett, köteles a férj mint házastárs nejét minden kitelhető módon ápolni és gyógyulását elősegíteni.²⁾

Házasság törés.

A házasságtörés mindenütt a váló okok legfontosabbikát képezi és az a családi élet gyilkoló méteye, mert a családi becsületet, a családi békét és boldogságot feldúlja, és sokszor az emberi élet megsemmisítését vonja maga után. Ágyasok között a törvény szempontjából figyelembe vehető házasságtörés nem történhetik.

Engesztelhetlen gyűlölség.

Az engesztelhetlen gyűlölség a k. udv. Kancel. rendelet 22. §. szerint létrejött házassági kötelék felbontására egyáltalában okul nem szolgálhat, b a a férj engesztelhetlen gyűlöletet hoz fel, midőn a nő nem egyezik bele a házasság felbontásába és a váló

¹⁾ Gyógyíthatlan elmebetegség miatt az izraelita házasság föl nem bontható. 1888. okt. 10. 7194. sz. a.

³⁾ Izraeliták közötti házasságban a házastárs gyenge elmejüése nem tekinthető oly tartós és ragályos sérvnek, mely a házasság felbontását maga után vonhatná. 1990. nov. 25. 6698. sz. a-Can. hat.

levél elfogadásába ¹⁾ És lia a felek kölcsönösen engesztelhetvén gyűlölség miatt kéri a házasság felbontását, azt a bíróság a felek kölcsönös beleegyezésének veszi, s ennek s nem az engesztelhetlen gyűlölségnek alapján mondja ki az elválást. ²⁾

Nösztehetetlenség.

Az udvari kancelláriai rendeletben a nösztehetetlenség elő nem fordul, a zsidóknál pedig fontos válóokul szolgál már csak azért is, mert náluk áldásnak és dicsőségnek tartatott a magzatok sokasága, a magtalanság pedig szégyennek. *A fiúk úgymond díszei atyjuknak, a véneknek ékessége az unokák. Íme a fiúk az Isten-től adatott örökség, jutalom méhgyümölcse. A felserdült fiúk olyanok, mint a nyilak a hős kezében.* A nösztehetetlenség különös váló ok nem csak a zsidóknál, hanem minden más vallásúaknál is. A gyógyítható nösztehetetlenség azonban válási okot nem képez.

1) Felperes keresetével elutasítatik, és ennek folytán a felek közötti házasságból származott gyermekekre, annak és alperesnek tartására, továbbá a felek között fenforgó vagyoni kérdésekre vonatkozó intézkedések is megszüntetnek, a házasság védő díjaira vonatkozó rendelkezések azonban itt is fentartatnak, mert alperes a házasságnak engesztelhetlen gyűlölség alapján való felbontásába és a válólevélnek elfogadásába bele nem egyezett, felperes pedig sem keresetlevelében, sem a per során nem hozott fel oly okot, melynek alapján a zsidók házasságának kötése és felbontása iránt kelt szabályrendelet értelmében alperes a válólevélnek elfogadására kényszeríthető, illetőleg a házassági kötelék alperesnek ellenzése mellett felbontható lenne, mert a házasság fentartása folytán az annak felbontása esetén megállapított intézkedések jelen ítéletnek tárgyát nem képezhetik, hanem az illető igények a jelen ítélet által fentartott házassági viszonynak megfelelőleg maga útján érvényesítendő, 1882. 4182. sz. a. kur. hat.

2) Izraelita házasságnál engesztelhetetlen gyűlölet az 18BS-nov. 2. 15940. sz. a. kelt udv. kanc. rend. 22. §. szerint felbontó okul nem szolgálhat, a házasság a felek kölcsönös beegyezése alapján felbontandó. 2885. ápril. 28. 2152. sz. a. Cur. hat.

Az elválás kellékei.

Békéltetés.

A válópert a zsidóknál is a békéltetésnek kell megelőznie. A békéltetést az a rabbi teljesíti, a kinek körében a házasfelek tartózkodnak. — A válni szándékozó fél köteles az illetékes rabbihoz elmenni s válási szándékát előtte kijelenteni, mire a rabbi a házasfeleket együttes személyes megjelenésre idézi, mert a békéltetés csak a házasfelek együttes jelenlétében kísérelendő meg.¹⁾ A feleknek személyesen kell nyilatkozni, a kiskorú vagy gondnokolt helyett a gondnok, vagy a gyám nem nyilatkozhatik.²⁾ A rabbi köteles a megjelent házasfeleket mindenek előtt letett esküjökre figyelmeztetni, hogy egybekelésük alkalmával mit ígértek egymásnak, s lelkükre beszélni, hogy tekintsenek a maguk s gyermekeik sorsára és jövőjére, gondolják meg, hogy az elválás jövőben keserves fájdalmakat okozhat, és hogy az nem csak a lelket támadja meg, hanem a vagyoni viszonyokra is kipótolhatlan hátrány háromolhatik, szóval törekedjék az elválást minden módon megakadályozni és őket az életközösség fentartására ösztönözni, és a házassági köteleket mindazon indokok felsorolása által fenntartani, a melyeket az Isten törvénye és a házasság méltósága nyújt. Ezen békéltetést három ízben kell a rabbinak ismételni, és ha a kibékéltetés sikerül, kösse a lelkükre a további békés együttélést, — ha pedig a kibékítés nem sikerül, a rabbi bizonyítványt állít ki a feleknek, hogy a háromszori kibékítés eredménytelen maradt. Ezen bizonyítvánnyal azután a felek a bírósághoz járulnak. — És ha később

¹⁾ A házastársak közötti békéltetésnek csak együttes személyes jelenlétükben kell megkíséreltetni, vagy együttes megjelenésre kell meghívatniok, 1887. május 28. 2333 sz. a. kar. hat

²⁾ A gondnoknak a házasság felbontására és a válólevél kiadására vonatkozó nyilatkozata az alperes szabad beleegyezését nem pótolhatja. 1890. nov. 15. 9698. sz. a Cur. hat.

az elválásba bele nem egyező fél – az elválásba beleegyeznek, ezen kölcsönös beleegyezés alapján a házasság* csak azon feltétel alatt bontható fel, ha a házastársak végelválásuk tekintetéből a rabbi vagy vallástanító előtt megjelenven, szándékukat a rabbi előtt ismételve kijelentik, a ki a kibékítést ismételve megkísérli, ha az nem sikerül, bizonyítványt ad neki, hogy a kiegyezés minden törekvése dacára sem sikerült Ezen bizonyítvánnyal köteles mind a két házastárs a törvényszéknél megjelenni.

Az elválás.

A zsidóknál a házassági elválás történhetik kölcsönös szabad beleegyezéssel, – midőn a házaspár a válásba kölcsönösen beleegyeznek, és ezen szándékukat a rabbi előtt kinyilatkoztatták, mely nyilatkozatra a rabbi által megkísérlett kibékítés sikertelensége folytán kiállított bizonyítvánnyal a felek a bírósághoz járulnak, mely szabad beleegyezéssel való elválás csak a bíróság közbejöttével válik jogérvényessé.

Ha az egyik fél válni nem akar, s a válni akaró felet a rabbi sem volt képes kibékíteni, mely kibékítés sikertelenségéről a rabbi által kiállított bizonyítvánnyal a két fél keresetét a kir. törvényszékhez beadja.

A szabad beleegyezés alapján való elválás a törvényszéknél.

A felek kölcsönös szabad beleegyezés folytán a rabbi általi kibékítés sikertelenségét igazoló bizonyítvánnyal a kir. törvényszékhez kötelesek járulni.

A törvényszéknél a házastársak ismételve kölcsönösen kijelentik, hogy a válólevelet kiadni és elfogadni magukat eltökélték, mire a törvényszék a házasság felbontását mondja ki. ¹⁾ Ellenkezőleg ha ezen nyilatkozatot a törvényszéknél

¹⁾ A zsidók házassági kölcsönös beleegyezés alapján is felbontható, ha a békéltetés a rabbi előtt ismételve megkísérlett, s a házasság felbontása iránti szándékukat ismételve kijelentették, és minthogy a feleknek perbeli előadásaiból is kitűnik, hogy a felek között a kibékülés a keresetnek újabb visszautasítása esetére sem lenne remélhető s így a házasság felbontása indokoltnak mutatkozik.. 1884. máj. 28. 2171. kur. hat.

meg nem teszik, vagy személyesen meg nem jelennek, az ismételt személyes megjelenésre pénzbírság terhe alatt kötelezendők.¹⁾ a felbontásnak hely nem adható.²⁾

Ha a törvényszék azt látja, hogy a kiegyezéshez van még némi remény, az elválást azonnal ne engedje meg, hanem a házastársakat egy vagy két óra utasítsa vissza. És ha ez is sikertelen volna, vagy eleinte sem mutatkozik remény a kiegyezésre, ítéletileg engedje meg, hogy a férj a nőnek a válólevelet átadja³⁾ különösen akkor ha az egyik fél csak színleg érdekeltségből ellenzi a házasság felbontását

És ha a jogerejűvé vált bírói ítélet után a férfi a válólevelet kiadni, vagy a kiállítottat a nő átvenni vonakodik, a zsidó házasság a válólevél nélkül is felbontottnak tekintetik, és ezen jogerejű bírói ítélet alapján az elvált és új házasságra lépni kívánó házastársakat bármelyik rabbi is összeadhatja. Csakhogy a rabbik az ily ítélet alapján, válólevél nélkül vonakodnak a feleket összeadni.

Kiskorú, vagy gondnokság alatt lévő házastárs magától is beleegyezhetik ugyan az elválásba, de a há-

¹⁾ Utasíttatik a kir. törvényszék, hogy a feleket bíróság előtti személyes nyilatkozásuk végett szabályszerűleg idézze meg – alperest – amennyiben megjelenésének törvényes akadályja nem forogna fen, tekintettel arra, hogy jelen per érdeme hivatalból elbírálandó, a személyes megjelenésre, szükség esetében pénzbírság terhe alatt is kötelezze. 1884 ápril. 23. 1542. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Habár az izraelita házassági válóperekben az engesztelhetlen gyűlölet az 1863. évi nov. hó 2. udv. canc. rend. 22 §. szerint felbontandó akadályul nem szolgálhat, az első bíróság ítéletét a felek kölcsönös beegyezése alapján helybenhagyni kelle t. 1885. ápril. 28. 2142. sz. a. Cur. hat.

³⁾ Egyik házastársnak állított ellenszenve alapján kivételesen megengedhető a házassági köteléknek felbontása, midőn a válóper folyamán kimutatott körülményekből azon bírói meggyőződés merítetik, hogy a felek között támadt viszálykodások annyira fokozódtak, hogy a felek között házassági békés együtt élés már egyáltalán nem remélhető, és ha alperes a házasság fenntartását nem őszinte ragaszkodásból, hanem mellékes tekintetből, vagyoni érdekből ellenzi. 1883. dec. 17. 7e46. sz. a. Cur. hat.

zastársak vagyona és a tartás, valamint a gyermekek ellátása iránti egyességhez az illető törvényes képviselő, a gyámhatóság jóváhagyása is szükséges. Különösen azért, hogy az egyességben a gyermekek tartása, nevelése és így jövőjük megállapításáról eléggé van e gondoskodva.

Ha az egyik fél a válásba nem akar beleegyezni, a másik félnek pedig jogszerű okai vannak azt sürgetni, ezen esetben is szükséges a rabbi engesztelő előterjesztéseinek előrebocsátása. – Mert remélhető, hogy a rabbi békéltetése a válni akaró felet a szándékától való elállásra bírhatja, akkor midőn a másik fél a házasságot fenn akarja tartani, és így vonzalommal és tisztelettel van most is házastársa iránt, tehát a rabbinak minden körülmények között oda kell hatni, hogy a felek kibéküljenek. Ha azonban az egyik fél a másik házastársnak boszantása végett nem akar a válásba beleegyezni és a rabbinál megjelenni vonakodik, akkor a kérelem a rabbi bizonyítványával, és a többi szükséges bizonyítványokkal együtt az illetékes kir. törvényszékhez adandó be, mely az ügyet hivatalból megvizsgálni, s a felett ítéletet hozni köteles. Ezen esetben a házasság felbontása akkor is kimondandó, mikor az egyik fél a felbontást ellenzi, a másik fél pedig kimutatja, hogy a zsidók házasságára vonatkozó alapos gyanúok vannak.

A bíró a veszélyeztetett félnek az ítélet hozatala előtt is engedhet elkülönzött tisztességes lakhelyet, ha t. i. bebizonyítva látja, hogy az együttlakás miatt a fél folytonos keserítésétől, üldözésétől, vagy épen durva bánthatlalmazásoktól lehet tartani.

Ha a másik házastárs beleegyezése nélkül kért elválásnál perkérdések támadnak, a melyek valamely továbbra kötött szerződésre, avagy annak elkülönzésére, a gyermekek tartására, vagy más követelésekre és ellenkövetelésekre vonatkoznak, a bíró mindig tegyen előre kísérletet ezen peres kérdéseknek egyesség által való megszüntetésére, ha pedig a felek az egyezségekre sehogy sem bírhatók, a rendes perre utasítja, mely felett az ál-

talános törvények szerint kell határozni. A rendes per bevégeztéig is a nő és a gyermekek részére illendő-tartás szabandó ki.

A házastársak a bíróilag kimondott elválás után ismét egybekelhetnek, a már előadott eljárás megtartása mellett.

Ha ezen ismételt egybekelés után ismét el akarnak válni, a válópert úgy kell megindítaniok, mint fent előadott, s ismét ki kell mutatniok az okot, a mely az elválásra alapul szolgál.

Vagyonjogi kérdések.

A házasság felbontása által megszűnnek a házasságból kifolyó vagyoni kötelezettségek, a melyek a házasfeleket egymás irányában illetik, így a házassági szerződés is. Nem támaszthat igényt egyik házastárs a másik ellen, miután az ily igények a válóperben döntenők el.

Házasságtörés esetében a férj az írott hitbért visszavonhatja, habár az ingatlanból áll is, és azt a férj fele részben neje nevére kebelezte be.¹⁾

A hozomány.

A hozomány a nő tulajdonát képezvén, az neki a házasság felbontása után is, ha csak az a nő betegségére el nem kelt, ²⁾ visszaadandó, kivévén, ha a házassági szerződésben, mint szokás, más intézkedés nem történt, és ha férje adósságába lefoglaltatik, azt igényper útján visszakövetelheti.³⁾ – A hozományt a férj;

¹⁾ A házasfeleknek házasságtörés miatti elválasztása esetén az írott hitbér visszavonható még az esetben is, ha a férj a házasság tartama alatt atyjától örökölt birtokát, ugyan azt, melyet hitbérül lekötött, fele részben neje nevére kebelezte be. 1884. máj. 28. 1393. Cur. hat.

²⁾ A nő örökösei nem követelhetik vissza a hozományt, ha az a nő szükségleteire, például betegeskedése vagy fürdői utazások miatt elkelt. 1887. feb. 17. 7153. sz. a Cur. hat.

³⁾ A nő hozományi és örökölt ingóságokra tulajdoni jogát házasságkötés által sem veszíti el – a nő azt lefoglalás esetében igényper útján visszakövetelheti. 1884. okt. 9. 43S7. sz. a Cur. hat.

csak a házasság tartama alatt kezelheti. A törvényes házasság tartama alatt a nő, habár férjétől külön válva él is, de törvényesen elválasztva nincs, hozományának kiadását követelni jogosítva nincs,¹⁾ kivéven ha másképp nem szerződtek. Döntvény tár 286 A hozomány visszakövetelése iránti kereset a sommás perútra tartozik.²⁾ Minden ingó, melyet a leány szülőtől kapott, hozományképez.³⁾ Ügyszintén a menyegző alkalmával kapott pénzbeli ajándék is⁴⁾

Közszerzemény.

A házasságnak jogérvényes bírói ítélet folytán való megszüntetése után a közszerzemény kiadását, és a vagyonközösség megszüntetését még a tényleg el nem választott házastársak is követelhetik, mert azon körülmény, hogy a tulajdonostársak házassági viszonyban vannak, a vagyonközösség megszüntetését nem akadályozhatja. Természetben fel nem osztható vagyonközösség megszüntetése esetében és gyermekek nem létében a közös vagyon árverés útján adandó el és a befolyt vételár a tulajdonrészek arányában osztandó fel.

^{x)} A törvény azon intézkedése, hogy a hozomány kiadása a házasság tartama alatt rendszerint nem követelhető, jogilag nem zárja ki azt, hogy a házastársak maguk között a hozomány biztosítása és kielégítése iránt érvényesen szerződhessenek s ez okból a köztük történt vagyon átruházásnak van a hitelezőkre is kiterjedő hatálya, ha csak ezek nem igazolják, hogy az ügylet színlelt és kijátszásukra koholtatott. 1889. április 26. 2667. sz. a. Cur. hat.

^{y)} A nő kizárólagos tulajdonát képező tárgyak kiadása iránti per a válóper tartama alatt is alperesnek személyes bírósága előtt indítandó meg. 1887. feb. 18. 7274. sz. a. Cur. hat.

³⁾ A szülők által leányaiknak férjéhez menetelük alkalmával adott ingók hozománynak tekintendők. 1890. jan. 30. 290. sz. a. Cur. hat.

³⁾ A lakodalom alkalmával a vőlegény és menyasszony szülői, rokonai és a vendégek ajándékozása folytán összegyűlt pénz mint nászajándék törvény szerint a menyasszonyt illeti, ha csak a vőlegény és menyasszony azt közös megegyezéssel egymás közt meg nem osztják. 1881. márc. 12. 1168. sz. a. Cur. hat.

Gyermektartási kötelezettség.

A kiskorú gyermekek nevelése és tartása iránti kérdés a válóperben döntendő el, és ha a felek a gyermektartás iránt ki nem egyeztek, a gyámhatóság, ha pedig bizonyos összeg köteleztetett, a bíróság köteles a gyermekek jövő sorsa iránt intézkedni.¹⁾ Ha az áldott állapotban lévő nő leánygyermeket szülne, azt 7 éves korán túl is megtarthatja, tartás fejében azonban mit sem követelhet.²⁾ Ha gyermekek nincsenek, az hitelesen igazolandó. A bíróság ez ítéletben meghatározza azt is, hogy az illető gyermek melyik szülőnél maradjon; ha a gyermeket az anyának ítélte oda, annak tartásdíjában nem csak az apát, hanem a vele közösségben lévő nagyapát³⁾ annak vagyoni viszonyai arányában marasztalja el. – Habár a szülők a gyermekek tartása iránt egymással kiegyeztek is, az egyességileg elvállalt gyermektartási kötelezettség teljesítésére ítéletileg végrehajtás terhe alatt kötelezendő. –

¹⁾ Az 1877: 20. t. c 13. §. azon rendelkezése, a mely szerint törvényes elválás esetében a bíróságok határozzanak a felett, hogy a gyermeket melyik szülő tartsa magánál és a tartás s nevelés költségeit melyik viselje, nem zárja ki azt, hogy a szülők a körülményekhez képest egyességre léphessenek, a mi abból is kitűnik, hogy az érdekelt felek e tekintetben tüzetesen meghallgattak, sőt az illetékes árvaszék is ideiglenesen csak akkor határoz, ha a felek erre nézve meg nem egyeztek. 1889. feb. 15. 10322. sz. a Cur. hat.

²⁾ A gyermektartási igény érvényesítése, felett, – ha a házasságfelek a gyermektartás és nevelés iránt az 1877: 20. t. c. 11. §. értelmében meg nem állapodtak, – a gyámhatóság van hivatva határozni. Ha azonban a gyermek tartásáért és neveltetéseért bizonyos összeg megfizetésére kötelezte magát az apa, az esetben, ha az anya a gyermeket magához venni feljogosított. – ezen összeg megfizetése iránti kereset a bírói hatáskörhöz tartozik 1889. máj. 7. 3142. sz. a Cur. hat.

³⁾ Gyermektartási díj fizetésére kötelezhető nemcsak az apa, hanem a vele vagyonszövetségben lévő nagyapja is, az egyetemleges kötelezettség alapján 1884. nov. 26. 7343. sz. a kur hat.

Ha az anya törvényszerű ok nélkül ott hagyja férjét, gyermekével együtt a tartásdíjat nem követelheti.¹⁾

Ha a házasság felbontása bírósági ítélet, nélkül különválva élnek, az ítéletnek jogerőre emelkedéséig a gyámhatóság köteles²⁾ a tényállás kiderítése és a legközelebbi rokonok meghallgatása után a gyermektartás iránt határozni. A gyámhatóság csak azt köteles vizsgáim, váljon a kiskorú gyermekek érdeke egyik vagy másik szülőnél nincs-e veszélyeztetve. Ha ily veszélyt fenforogni lát, akkor a hét évet meg nem haladó fiúk, vagy leányok az anyának ítélandók oda, és a hét évet meghaladott fiúk az atyához adandók,³⁾ ha azok nála nem lennének, végrehajtás útján is neki átadandók, az anya kérelmére pedig az apa, vagyoni viszonyaihoz mérten, a tartásdíjban elmarasztalandó,⁴⁾ mely a gyermek 12 éves kora betöltéséig ítélandó meg.³⁾ A ki a gyermeket ingyen vette magához, kiadásainak utólagos megtérítését nem követelheti.⁵⁾

1) A gyermek tartása első sorban az atya kötelezettségét képezi ugyan, mindazonáltal ha az anya törvényszerű ok nélkül a férj házából gyermekével együtt eltávozik, a tartás megtérítését férjétől a gyermek atyjától jogosan nem követelheti. 1890. szept. 19. 2067. sz. a. kur. hat.

2) A gyermek tartásának díja annak 12 éves kora betöltéséig ítélandó meg, azontúl a gyermek keresetképes. 1887. okt. 21. 7246. sz. a. kur. hat.

3) Tartósan különválva élő, de törvényesen el nem vált házastársak közötti gyermektartási per ideiglenes jelleggel bírván, ez iránt az 1877. 20. t. c. 13. §. értelmében nem a bíróság illetékes határozni, hanem a gyámhatóság. 1886. júl. 6. 3798. sz. a. kur. hat.

4) Az 1877: 20. t. c. 13. §. a. pontja értelmében a 7 évet meghaladott fiúgyermek az atyánál hagyandó, hacsak a nő nem bizonyít oly körülményt, melynél fogva fiának erkölcsi nevelése az atyánál való maradás által veszélyeztetve volna vagy a jelen helyzetben eltartani nem tudná. Szükség esetében azonban tartásáról az anya is gondoskodni köteles. 1885. okt. 13. 5575. sz. a. kur. hat.

5) Noha a gyermektartás a szülők kötelessége, még is az, a ki a gyermeket nem díjért, hanem szívességből, vagy könyörületből, tehát ingyen vette magához, az e czímen tett kiadásának utólagos megtérítését nem követelheti. 1888. jun. 7. 2245. sz. a. kur. hat.

Az a kérdés merül fel, hogy a házasság tartama és a válóper folyama alatt született gyermek részére megítélendő-e a gyermektartás? Igen, mert az ezen idő alatt született gyermek törvényes gyermeknek lévén vélelmezendő, a válóperben határozottan kimondandó, hogy a gyermek eltartására, ha az anya arra képtelen, az atya is kötelezendő.¹⁾ De ha ellenkező bizonyítékok merülnek fel, és az atya a gyermek törvényességét tagadja, erre nézve a póteskü is megítélhető²⁾ különösen akkor, ha a nő férjétől különválva és más idegen férfi házában él és azzal többször társalgott és ezt tanúk igazolják s következtetni lehet, hogy a gyermeket nem a férj nemzette, ekkor a póteskü le-, vagy le nem tételétől teendő függővé. A szülők azon nyilatkozata, hogy nem az állított apa a gyermek atyja – törvényes horderővel nem bír akkor, ha a fogamzási időszakban az apa az anyával közösült; az apa ekkor a gyermektartási díjban marasztalendő. Közjegyzői ÍKirat nem szükséges a gyermekek viszonyait szabályozójogügylethez.³⁾

Nótartás.

A nő azért megy férjhez, hogy férjében fenntartót. és támaszt nyerjen, – tehát a férj főkötelességei kö-

¹⁾ Közjegyzői okirat nem kívántatik meg oly jogügylet érvényességéhez, melylyel a házasfelek nem saját, hanem gyermekeik vagyoni viszonyait szabályozzák, illetve mely által az egyik házasfél a gyermekek javára bizonyos szolgáltatásokra vállalkozik. 1886. jím.. 28. 3184. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Ha a házastársak közötti vagyoni viszonyokat szabályozó szerződések érvényességéhez az 1874: 35. t. c. 54 f. szerint közjegyzői okirat kívántatik ugyan, de ha a magán okiratban történt átruházás a tárgyalás alkalmával személyesen a bíróság előtt ismét megerősítettik, ezen nyilatkozat a közjegyzői közbenjárást teljesen pótolja, és így az átruházás érvényessége elleni kifogás jogos alappal nem bír. 1884. júl. 30. 5170. sz. a. Cur. hat.

³⁾ Jogi vélelem ugyan, hogy a házasság tartama alatt született gyermekek törvényesek, azonban ezen vélelem nem zárja ki az ellenkező bizonyítását, erre nézve a póteskü is használható bizonyítékkal, ha a félnek félbizonyítéka van. 1883. nov. 14. 4507.. sz. a. Cur. hat.

zé tartozik, nejének, a kivel házasságra lépett – eltartása; miután a házasság a sírig tartó életközösségre irányai

Minden vallás szerint a válóper folyama alatt a nő tartást igényelhet, tehát a zsidó nők is, mint azt az 1863. évi nov. 2. can. rendelet hangsúlyozza mondván, hogy a nő és gyermekek részére illendő tartásdíj kiszabandó.

Az életközösség természetéből folyik, hogy a nő a válóperbeni ítélet meghozataláig a férj részéről illő tartásdíjban részesíttessék, mely természetben is követelhető, és csak ha a lakásban nem maradhatna, követelheti a nő annak bíróilag leendő meghatározását.¹⁾

A gyakorlat meghatározza azon eseteket, a melyekben a nő férjétől tartást követelhet a per folyama alatt is, és pedig tartásdíjt csak azon nő követelhet, a kit férje házától elűzött, tehát nem önkényt ment el, vagy a férj sérelmes magaviselete,²⁾ durva bánás módja kényszerítette őt férje házának elhagyására³⁾ és ekkor, ha kénytelen volt férje házától eltávozni, a nő tartásdíjat követelhet akkor is, ha a válóper még folyamatban

1) A nőt a válóper folyama alatt tartás illeti meg, a menyenyiben a férj házát nem önkényt hagyta el, és az elválásra ő szolgáltatott volna okot, következőleg mindaddig, míg a házassági kötelék felbontása jogérvényesen ki nem mondatik, a férj nejének illendő tartásáról gondoskodni, illetőleg azt megtéríteni köteles. 1884. szept. 14. 602. sz. a. Cur. hat,

2) Ha a férj sérelmes magaviselete miatt a nő tényleges különválásra van kényszerítve, a férj köteles – tekintet nélkül arra, vajjon a válóper folyamatba tétetett-e vagy sem? – neje részére a házasság polgári állásának és vagyoni viszonyainak megfelelő ideiglenes tartásdíjat fizetni. 1888. ápr. 18. 5548 87. Cur. hat.

3) Válóper folyamatba tétele nélkül is köteles a férj nejének tartásdíjat fizetni, ha a bekövetkezett különválásnak ő az okozója. – A nő részére szolgáló tartásdíj megállapításánál a férj vagyoni keresete és állása egyedül irányadó. A férj szülői a nő eltartásáról gondoskodni nem tartoznak. 1889. okt. 25. 7589. sz. a. Cur. hat.

nincs is.¹⁾ És a nő a házasság tartama alatt –mindaddig míg vétkessége a válóperben ítéletileg meg nem állapíttatik, férjétől illő tartást követelhet.²⁾

Akár a férj, akár a nő indítja meg a válópert, a tartási díj kérelmének jogosultsága azon alapszik, hogy van-e jogos indok arra, hogy a nő tartást követelhessen, azt a válóper folyama alatt az ítélet hozatala előtt kell eldönteni,³⁾ mert csak azon nő követelhet tartást, a ki nem vétkes s a válóperre okot nem adott, és ekkor előzetesen azt is el kell döntenie, hogy hol lakják a nfr a válóper tartama alatt, van-e joga külön lakni, következőleg van e joga tartást követelni

Azonban a térj bírói határozat folytán kötelezhető, hogy nejét a per folyama alatt saját lakásán tartsa el, és ha elfogadni nem akarná, arra hatósági vagy bírói úton kötelezhető, – és ha mindezek dacára a nőt a férj házához fogadni és a házasság életét folytatni nem akarná a nőnek tartási díj állapítandó meg.⁴⁾

¹⁾ A nő a házasság fenállása alatt a közös lakáson kívül csak akkor követelhet tartást, ha a közös lakás elhagyására a férj-szolgáltatót okot. A nő tartást nem követelhet, ha a közös ház-tartásban levő fiúk durva és erőszakos bántalmazása kényszerítette őt személye biztonsága okából a közös lakás . elhagyására, hacsak, be nem igazolja, hogy a férjet a fiúk megfenyítésében beszámítható mulasztás terheli. 1886. feb. 11. 287. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Tartás díj iránti perben a nő nincs jogosítva követelni hogy minden szükségletét a férj fedezze. 1886. júl. 4. 30002 sz. a. Cur. hat.

³⁾ Ha a házastársak között a válóper már folyamatban van, a vagyoni és családi viszonyoknak bírói megállapítása ezen per keretébe tartozik. 1886. jul. 6. 3798. sz. a. Cur. hat.

⁴⁾ A házasság tartama alatt a nő férjétől a tartást rendszerint csak természetben és a közös lakásban követelheti. Ha azonban felperes már a lefolyt válóperben is a házassági köteléknek és együttélésnek fentartásához állhatatosan ragaszkodott, és jelen perben is késznek nyilatkozott alperessel az együttélést folytatni, tehát maga részéről a tartást természetben és közös lakásban elfogadni; ellenben alperes itt is határozottan kijelentette, hogy nejét semmi körülmények közt visszafogadni nem akarja, mégis jelen esetben, midőn alperes a törvényen alapuló fenebbi kötelezettségnek szokott módóni teljesítését a válóperben hozott ítélete dacára

A házasság tartama alatt járó tartásdíjak iránti kereset a sommás perútra tartozik, a mennyiben a lejárt tartásdíj két évnél nem régibb.

A nő a tartásdíjról lemondhat, ha ezen lemondás a bíróság előtt történik, jegyzőkönyvbe veendő, de lemondhat bíróságon kívül is, és nem szükséges, hogy az közjegyző előtt történjék.¹⁾

A nő a férje helyett fizetett összeget vissza nem követelheti.²⁾

A nőre nézve nélkülözhetlen tárgyakat a férj vissza nem követelheti.³⁾

Bíróságok.

Mint említve volt, a rendes bíróság közbejötté nélkül az elválás nem eszközölhető. A zsidó válóperek rendes bíróságai:

Az első folyamodású királyi törvényszékek. Ha az előadó törvényszéki bíró érdekelve van, nem vehet részt az ügy elbírálásánál. Az érdekeltség is határozottan és a bíróság előtt megtagadja, felperesnek azon keresete, hogy alperes házastársi és atyai köteletségének teljesítésére a bíróság által köteleztessék, illetve kötelezettségének mérve bíróilag meghatározotassék, jogos alapon nyugszik. 1883. nov. 3. 6843. sz. a. Cur. hat.

¹⁾ Nőtartásdíjról való lemondás érvényességéhez közjegyzői okirat nem szükséges. 1884. márc. 16. 3818. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Ha a házasság együttélés tartama alatt a férj neje helyett ennek tartozását önként kifizetvén, és annak visszafizetése kikötve nem lévén, a köztük fenálló házasság tartama alatt azon körülmény hogy jelenleg egymástól külön háztartásban élnek, felesége az alperes helyett fizetett összegnek visszakövetelésére őt fel nem jogosítja. 1886. feb. 26. 7628. „sz. a. Cur. hat.

³⁾ A nőt kizárólagos tulajdoni és rendelkezési joggal illető ingók mint ágy, ruhaneműek és ezeknek tartályai, melyeket magára nézve nélkülözhetleneknek mondhat, ezeknek használatát a a férj semmi körülmények között sem a házasság együttélés tartama alatt, sem ennek tényleges megszűnte után nem vonhatja el nejétől, mert azok nem képeznek oly hozományi vagyont, melyre a férj a házasság és átadás által kezelési és hasznélvezeti jogot nyert, és a melyet ez okból a nő csak a házasság törvényes megszűnte, illetve csak elválás után követelhet vissza. 1885. Jan. 13 4409. sz. a. Cur. hat.

feltételeztetik akkor, lia a bíró saját személyénél fogva érdekelve van, lia t. i. egyik vagy másik félnek felvagy lemenő ágbeli rokona, vagy a vele negyed ízigleni oldalrokonságban álló személyek fogadott szülői, gyermekei vannak érdekelve, egyik vagy másik féllel gyámsági vagy gondnoksági viszonyban áll, – vagy az ügyből közvetve kárt vagy hasznot remél, és a melyben mint tanú, szakértő képviselő vagy közbenjáró működött.– A felsőbb bíróságoknál oly ügyekben, a melyeknek alsóbb bírósági előadásában vagy eldöntésében részt vett – vagy ha a bíró valamelyik féllel ellenséges vagy peres viszonyban áll. Ha az érdekeltség hivatalból észleltetik, vagy ha bíró a íél kifogása folytán mellőztetik, akkor az ily érdekelt bíró helyett más bíró alkalmazandó. – Ha pedig a törvényszéki elnök volna érdekelve, vagy ha a bíróság tagjai közül annyi bíró volna érdekelve, a mennyi az ügy eldöntéséhez szükséges, akkor bíróküldésnek van helye. A bíróküldés jogát az igazságügyminiszter útján a király gyakorolja.

Másodbíróság.

Az illetékes kir. ítélő-tábla.

Harmad bíróság.

A magyar kir. Curia.

Bírói hatáskör.

A bírói hatáskör alatt azon jog értetik, a melynek alapján a bíró valamely ügyben eljárhat, – vagyis hogy hozzá tartozzék azon ügy, a mely iránt a felek által megkerestetik.

A bírói hatáskörnek lényegét tehát a per tárgya, vagy is a házasság képezi, de nem a házassági viszonyból kifolyó egyéb kérdések, mint a nőtartás, melyek már nem a házassági bíróság elé, hanem a külön vagyis a

rendes perútra tartoznak, azért az ily perkérdésekben, a melyek valamely továbbra kötött szerződésre, a vagyonnak elkülönzésére, a gyermekek tartására, vagy más követelésekre és ellenkövetelésekre vonatkoznak – a házassági bíróság hatásköre ezen pereskedéseknek egyesség által való megszüntetéséig terjed, az egyesség nem sikerülése esetében hatásköre megszűnik, a feleket a rendes peruttra utasítani köteles¹⁾, addig is azonban hatásköréhez tartozik az, hogy a nő és gyermekek részére illendő tartást szabjon ki

Bírói illetőség.

A zsidók válópereiben is a bírói illetőséget a házasságoknak állandó és együttlakása szabályozza, tehát azon törvényszék lesz illetékes, a melynek területén a házasságok állandóan és utószor laktak együtt, mit a felek igazolni tartoznak, ellenkezőleg annak igazolására a bíróság a felperest kötelezheti.²⁾

Melyik bíróság illetékes akkor, ha a magyarországi házastársak külföldön laktak együtt?

xirra nézve, hogy a magyar bíróságok illetőség tekintetében érdekelve legyenek, szükséges, hogy legalább felperes lakjék benn az országban, hogy itt mutathassa ki tartózkodását és azt, hogy alperes ellen az illetékes külföldi bíróságnál adta be keresetét, és hogy ez az eljárás megindítását megtagadta, akkor azon törvényszékhez idézetheti külföldön lakó házastársát, a melynek területén a felperes lakik vagy tartózkodik.

Ha pedig mint fent előadatott, magyarországi házastársak külföldön laktak együtt és Magyarhonba együtt visszatértek és itt laknak, akkor itt Magyarhonban azon bíróság lesz illetékes, a melynek területén itt laktak utószor.

Ha a bíróság magát illetéktelennek látja, a keresetet hivatalból visszautasítja

¹⁾ 1863. nov. 6. sz. a. Cane. rend. ²⁾ Polg. perr. 36, §.

Ha pedig a felsőbb bíróság veszi észre az illetékelenségét, hivatalból köteles az első bíróság eljárását megsemmisíteni.

A bírósági illetékességi összeütközéseket a kir. kúria van hivatva elintézni.¹⁾

Biztosítási intézkedések.

A bíróság a felek személyes biztossága vagy a másik fél vagyoni igényeinek biztosítása végett bíróilag intézkedhetik.

Egy műveletlen és durva férj bántalmazásai ellen ügy biztosíthatja a házastársat, ha a per folyamára, illetőleg ¹⁾9 az ítélet hozataláig egy elkülönített tisztességes lakhelyet rendel, és ezen esetben vizsgálhatja azt is, hogy a nő jogos indokból hagyta-e el férjét, és hogy a nő a válóper eldöntéséig visszatérésre nem kényszeríthető-e? Akkor elrendeli a lakás elkülönítését és annak foganatosításával a kir. járásbíróságot bízhatja meg.

A vagyon pedig biztosítási végrehajtással vagy végrehajtással vagy zárlattal biztosítható. A válóper megindítása elég okul szolgál arra, hogy a vagyon biztosíttassék, különösen akkor, ha az a férj könnyelműsége vagy erőszakoskodása által könnyen elpusztíthatatnék. Ezen esetekben a hozomány, hitbér lejártaknak lévén tekintendők azok biztosítási végrehajtás útján biztosítandók.

A közszerzeményre pedig zárlat rendelendő el, és foganatosítandó. A zárlat elrendelése iránti kereset-
hez a válókereset másodlata a reá vezetett idézési végzessel melléklendő, mert a válóper megindításának bebizonyítása esetében rendelheti el a bíróság a zárt. – hogy így a közös vagyon, mely a felek egymás iránti ellenszenve miatt veszélyeztethetnék, a bekövetkező kár ellen biztosíttassák

¹⁾1881. 59. t. c. 7. §.

VI.

Rendes eljárás.

Ha a házasfelek kölcsönösen az elválásba bele nem egyeztek, és a rabbinak nem sikerült a feleket kibékíteni, egyik vagy másik fél válási szándékánál megmarad, köteles a rabbi által megkísértett kibékítés sikertelenségét és azt, hogy a házasságból gyermekek vannak-e vagy nincsenek – igazoló rabbi bizonyítványával felszerelt keresetét az illetékes kir. törvényszékhez beadni.

A zsidó házassági perek már természetüknél fogva a más vallásnak házassági pereitől lényegesen különbözök. Ezeknél nem kívántatnak azon formaszereket, a melyek a más perekben szükségeltetnek, mert a válópereknél nem az 1868: 54, t. c. hanem az előbbi szabályok¹⁾ vagyis az 1863: évi nov. 2. kanc. rendelet szolgál zsinórmértékül²⁾ tehát ezen perekben az országbírói értekezlet szabályai szerint kell eljárni.

A válóper célja a felek valódi elválási szándékának kipuhatólása s az okoknak megállapítása a melyek az elválás jogosultságát igazolják.

Tehát a házasfeleknek mintegy lelkébe kell hatni a bírónak, hogy így netán szeszélyből, könnyelműségből történhető elválásoknak elejét vegye és így az erkölcsnek nemesítő hatását érvényesítse; másrésről a felek különböző természeténél hogy a az életet, és egészséget veszélyeztető és így társadalmi szempontból szükséges elválást eszközölje.

Valamint a házasfelek lelkész közbejötté nélkül önmaguktól egybe nem kelhetnek, így a bíróság közbe-

¹⁾ Az izraeliták válópereire nézve nem podás egyedül az illetékességet szabályozván, ily perek nem az 1868: 54, t. c. hanem az előbbi szabályok szerint intézendők el. 1872: nov. 19. 104.86 sz. a. Cur. hat.

²⁾ Az izraeliták válópereiben az eljárásra nézve 1863: nov. 2. udv. rend. szabályai szolgálnak zsinórmértékül. 1874: szept. 16. 7149 sz. a. canc. hat.

jötte nélkül – törvényesen el nem válhatnak. Mert csak a törvény útján történt elválás bír törvényszerűséggel, és állhatnak he azon jogkövetkezmények, a melyeket különben a törvény útján el nem vált házastársak igénybe nem vehetnek.

Különös tapintatosságot igényel tehát a házassági ügyekben való eljárás, mert ott, a hol a házassági békés együttélés folytatása a felekre nézve károsná, veszélyessé válhatik – ezt elrendelni, – sértőleg hatna a házasság felek lelkére, megmértelyezné a közerkölcsiséget s a társadalmi viszonyokra zavarólag hatna.

Így az eljárás célja nem abban rejlik, hogy a házasság mint közerkölcsiségi és társadalmi tényező minden körülmények között fentartassék, – hanem hogy megvédelmeztessenek azon érdekek, a melyek a családok erkölcsi és társadalmi helyzetével kapcsolatban állanak, és más részről a társadalomra veszélyeztetőleg ható könnyelmű eljárásoknak eleje vétessek.

Azon határozat tehát, hogy a házassági köteléknek végérvényes felbontása a feleknek a bíróság előtt való újabb jelentkezésétől feltételeztetett, nem végítélet, hanem csak közbeszóló határozat ¹⁾

¹⁾ Tekintve, hogy a zsidók házassági válóperében fennálló bírói gyakorlat szerint csak azon határozat tekinthető végítéletnek, melyben a szabályszerű bírói eljárásnak teljes befejezése után a házassági köteléknek felbontása elrendeltetik és az is kimondatik, hogy a férj meghatározott idő alatt köteles az illető rabbi közbejöttével a szokásos válólevelet kiadni, a nő pedig azt elfogadni, a válólevél kiadásának vagy elfogadásának megtagadása esetére pedig jelen perben határozat nem hozatott, sőt a házassági köteléknek végérvényes felbontása a feleknek is a bíróság előtti újabb jelentkezéseitől, és pedig határidők kitűzése nélkül feltételeztetett, az első bíróság ítélete csak közbeszóló határozatnak tekinthető, melynek hivatalból való felülvizsgálása helyt nem foghat, sőt mely felebbezés esetére sem szolgálhatna felülvizsgálat alapjául; mindkét alsóbb bíróságnak ítélete feloldatik, és az eljárt kir. törvényszék utasíttatik, hogy a feleket arra nézve, hogy a házassági köteléknek felbontását mindketten kívánják, és hogy a férj a szokásos válólevelet kiadni, a nő pedig azt elfogadni kész, nyilatkozataik megtétele végett egy törvényszerű határozatra idézze meg, s a kifejlendőkhöz képest határozatot esetleg végítéletet hozzon. 1884: jan. 30. 7896. sz. a Clur. hat.

Keresetlevél.

A rabbi bizonyítványával felszerelt keresetben a házasság végleges fölbonthatása kérendő, egyszersmind az, hogy ítéletileg mondassék ki, hogy a férj, ha felperes, jogosítva legyen a válólevelet a rabbi közbejöttével nejjének átadni, alperes nő pedig köteleztessék annak elfogadására, ha pedig a nő a felperes, az kérelmezendő, hogy az alperes férj köteleztessék a válólevél kiadására, ellenkezőleg, ha a válólevél a kitűzött időben ki nem adatnék vagy el nem fogadtatnék, azt a bírói ítélet pótolandja, mi által a házassági kötelék végleges felbonthatása igazoltatik. A keresetlevélben világosan és határozottan előadandók a tények, okok, a melyekre a házassági kötelék felbonthatása állapítottatik, vagyis azon okok, a melyek a viszálykodást, illetőleg meghasonlást előidézték, vagy ha különváltak, a különválás ideje pontosan meghatározandó, melléklendők a bizonyítékok, t. i. az érvényesen megkötött házasságot igazoló anyakönyvi kivonat eredetben, – ha pedig a rabbi az esketést az anyakönyvbe be nem vezette, az anyakönyvvezető által tanuk által aláírt kivonat ¹⁾

Ha az anyakönyvben a jegyesek melléknevei különbözőleg említettnek fel, – az nem kifogásolható, ha személyazonosságuk igazoltatott²⁾

Az izraelita házassági válóperekben való eljárásban az 1863. évi nov. 2. kanc. rendelet szolgálván szabályul, e szerint ezen válóperekben házasságvédő kirendeltetik, és ha ezt a felek nem kifogásolják, a perköltségek megítélendők.

¹⁾ Az izraeliták házassági ügyei körüli eljárás tárgyában kibocsátott legfelsőbb szabályrendeletben kijelölt azon kellékek hiánya, hogy a házasfelek egybekelésének megtörténtét az eskető rabbi az anyakönyvbe bevezetni elmulasztotta, pótolható az illetékes anyakönyvvezető által tanuk bizonylata alapján kiállított kivonattal. 1887: feb. 22. 288. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Házassági válóperben a miatt, hogy az anyakönyvi kivonatban a házasság szüleinek melléknevei közönségesen használt mellékneveiktől eltérően említettnek meg, a házasságfeleknek különben igazolt személyazonossága kétségbe nem vonható. 1885: april. 28. 2152. sz. a. Cur. hat.

Törvényszéki békéltetés.

Ámbár az 1863: évi nov. 22. kanc. rendelet a törvényszék által való békéltetésről hallgat, de miután a bíróságnak kötelessége minden pernél a feleknek kiegyezését, illetőleg békéltetését megkísérlem, annál inkább célszerű és szükséges házassági kérdéseknél is a kibékülést megkísérlem, a melyet a kir. törvényszékek gyakorolni is szoktak.

A békéltetés ezen esetben a törvényszék előtt, eszközendő. A bíróság ezen esetben jegyzőkönyvet vesz, melybe a felek nyilatkozatait minden szóváltás mellőzésével feljegyzi. – Ha alperes az idézésre meg nem jelenik, a további idézés szükségtelen s az eljárás folytatandó.

A tárgyalás.

A személyes megjelenésre kitűzött határ időre ha felperes nem jelenik meg, annak újból való megidézését alperes kérelmezheti és akkor a fél pénzbírság terhe alatt megidézendő,¹⁾ vagy az ügyet az előadottak alapján ítélet alá terjesztheti. Ha pedig alperes nem jelenik meg, felperes ítéletet kérhet.

Ha házasságvédő van kirendelve, ez észrevételeit a jegyzőkönyvbe iktatja, ha nincs házasságvédő, azokat a fél maga adhatja elő, illetőleg a bíróság által azokra nézve kikérdezendő. A végszó mindig a házasságvédőt, vagy ha ez nem volna, az alperest illeti.

¹⁾ A zsidóknak házassági válópereiben házasságvédőnek kirendelése felesleges, s ekként a házasságvédőnek felebezése a házassági kötelék felbontására nézve figyelembe sem vehető, minthogy azonban az eddigi bírósági gyakorlat szerint a zsidóknak házassági válóperei is harmadbírósigilag hivatalból eltérj esztendő, jelen per a házassági köteléknek felbontására és a gyermekek ellátására s neveltetésére vonatkozó rendelkezéseiben hivatalból is vizsgálat alá veendő, ennek folytán a másodbíróság ítélete a fennebbi hozzáadásal azért, mert a szülőknek a gyermekek ellátása s neveltetése iránti kötelezettsége az állítólag ismeretlen tartózkodási! W. Johannára is a törvénytől fogva kiterjed, egyebekben illető indokolásánál fogva helyben hagyandó volt. 1882: jan. 18. 7041. sz. a. Cur. hat.

Általában házasságvédőt a zsidóknak házassági pereiben nem kell rendelni, a házasságvédő felebbezése figyelembe nem vehető, miután a zsidók házassági perei is hivatalból a harmadbíróshoz felterjesztendők ¹⁾ De ha a házasságvédő tényleg kirendeltetett és a felek az ellen kifogást nem tettek és a felsőbb bíróságok e részben nem intézkedtek, akkor annak díjai is megállapítandók.

Ha alperes nem védekezik, azért felperes köteles állításait bebizonyítani, mert a házasságnál alperes nem védekezése, illetőleg beismerése nem bír oly hatálylyal, hogy az beismert ténynek volna tekinthető, – az csak azon vélelemre enged következtetni, hogy alperes a házassági kötelék felbontásába beleegyezik.

Ha alperes ismeretlen helyen tartózkodik, s azért a tárgyalásra személyesen meg nem idézhető, részére ügygondnok nevezendő ki.

Ha a tárgyalásra egyik fél sem jelent meg, az ügy beszüntetendő Felperes azonban az ügynek újabban leendő felvételét kérheti – és ekkor új tárgyalás tűzendő ki.

Ha a felek egyike vagy másika a perbeszédet be nem adta, illetőleg a jegyzőkönyvbe nem iktatta, a pertárnok az alperes, vagy ha házasságvédő van, az ő észrevételeinek beiktatása után a perbeli iratokat a törvényszéknek ítélelhozatal végett bemutatni köteles. A késedelmes fél észrevételeinek beadására záros határidő alatt felhívandó. Ha ekkor sem adja be, a pertárnok az iratokat újra a törvényszéknek bemutatni köteles.

De halasztást is kérhetnek a felek észrevételeiknek a jegyzőkönyvbe leendő beiktatása végett. A törvényszék

¹⁾ Igaz ugyan, hogy az izraeliták házassági váló]ereiben a fennálló rendeletek és törvényes szokás szerint házasságvédő kirendelése nem szükséges, azonban minthogy mégis a jelen esetben a házasságvédő tényleg kirendeltetett, e részben a felek kifogást nem tettek és a per folyama alatt a felsőbb bíróságok is észrevétel nélkül intézkedtek, következve annak díjai most már nem mellőzhetők. 1884. jún. 25. 4059. sz. a. Cur. hat.

ha ezen halasztási kérelmet a körülmények mérlegelésével indokoltnak látja, és nem tűnik ki az, hogy a halasztás az ellenfél boszantására történt, azt megadja, – és a halasztási kérelmet visszautasítja és új határidőt tűz ki, a melyen azután a késedelmes fél észrevételeit jegyzőkönyvbe iktathatja. Eképen a szóváltások befejezése után a pertárnok, a jegyzőkönyvet az ahhoz csatolt mellékletekkel együtt ítélethozatal végett a kir. törvényszéknek bemutatni tartozik.

Bizonyítékok.

A válóperben még az ellenfél által nem tagadott tények is bizonyítandók, ha azokra alapított a házassági kötelék felbontása.

Ha az ellenfél tagadást tesz, ezen tagadás ellenében joga van a másik félnek ez elleni bizonyítékait előterjeszteni.

A törvényes vélelmet, vagyis hogy a tény való, – nem szükséges bizonyítani, de ha ezt az ellenfél tagadja, Jogában áll ezen tagadását bizonyítani.

Általában áll az, hogy minden bizonyíték ott andó elő, a hol bebizonyítandó tény felhozatik.

A fél beismerése, az ellenfél ténybeli állításának bebizonyítását nem szünteti meg, kivéven a vagyoni kérdéseket, a melyeknél a beismerés bizonyít kul szolgál

A bizonyítékok.

Közoklevél teljes bizonyító erővel bír, míg az ellenfél annak hamisságát be nem bizonyítja. *Közoklevél* az, mely hiteles helyek, mint kir. közjegyző, bíróságok, hatóságok által állítatik ki. – Az ily közoklevelek a válóperekben a keresetekhez, vagy a jegyzőkönyvhöz eredetben melléklendők.

Magánoklevél, a mit magánosok adnak ki, s azok mindig a kiállító ellen bizonyítanak.

Az aláírás tagadása esetében annak valósága szakértők, két tanú megegyező vallomása, az állító félnek

pótesküje, szakértői szemle, végre a tagadó félnek oda ítélt eskü által bizonyítandó.

Két jelen volt tanúnak egyező vallomása teljes bizonyító erővel bír.

Váloperekben a való okok bizonyítására a pót- és főeskü meg nem ítéhető. De a vagyoni kérdések eldöntésénél igen. Megítélhető továbbá a törvényes apaság eldöntésénél, a születés törvényességének kérdésénél – t. i. ha a férj a születés törvényességét kétségbe vonván, a főesküvel kínálja meg annak megbizonyítására, hogy a kérdéses időközben vele közösült.

Ha a férj azt állítja, hogy a nejétől a házasság tartama alatt született gyermek nem az övé, habár külön laktak is a házastársak, tartozik annak, hogy a nemzés általa történt volna, lehetetlenségét bizonyítani¹⁾

Ha az tűnik ki, hogy a kérdéses időben a férj és más férfi is közösült a nővel, a gyermek törvényesnek vagy is az apa által nemzettnek tekintendő. – A gyermek érdeke a fő dolog, akármiként egyeztek ki a szülők, az a gyermektartást nem érintheti.²⁾

Bírói határozatok.

A bírói határozatok a *végzések* és *ítéletek*. Az ítéletek vagy közbeszólók, vagy érdemlegesek. A közbeszólók, a házastársaknak ideiglenes elkülönítésére, vagyis a veszélyeztetett félnek elkülönzött, tisztességes lakhelyének megengedésére vonatkoznak. Érdemleges az, melyben a per érdeme döntet el, vagyis az, hogy a házassági kötelék végkép felbontandó, hogy a férj bizonyos meghatározott idő alatt jogosítva, sőt kötelezve van az illető rabbi közbenjöttével a szokásos válólevél

¹⁾ A házassági váloperekben a kötelék felbontását illetőleg főeskü általi bizonyításnak nincs helye. 1888. ápril 21. 1699. sz. a. Cur. hat.

²⁾ Apasági perben első sorban a gyermek érdeke forog fenn, a kinek tartása az atyát terheli, bármi viszonyban egyeztek ki is a szülők egymás között. 1887. november 10. 4310. sz. a. Cur. hat.

kiadására, a no pedig annak elfogadására, és hogy a válóleveleknek a meghatározott időben való kiadásának vagy elfogadásának megtagadása esetében a házassági kötelék végfelbontásának megtagadása esetében a házassági kötelék végfelbontásának igazolásául a jogérvényes bírói ítélet szolgál. ¹⁾ Ha a bíróság nem a kereseti kérelemhez ragaszkodik, hanem ettől eltérőleg bontja fel a házasságot, semmiséget követ el.

Az ítéletben gondoskodni kell a gyermekek eltartásáról s a feleket külön kérelem nélkül is kötelezni kell és az Ítéletben azt is kimondani, hogy a gyermekeket melyik szülő köteles magánál tartani.

Az ítéleteket indokolni kell.

A perköltségek kölcsönösen megszüntetendők akkor is, ha az elválásra alperes adott volna okot. Az ítéletben a házasságvédőnek, ha az ellen a felek kifogást nem tettek, és segélyével éltek, díjai is megállapítandók.

Ha kiskorú gyermekek vannak érdekelve, az ítéletet az árvaszékkel is kell közölni.

Ha az elválásba mind a két fél beleegyezett, a válólevél kiadásának és elfogadásának kötelezettsége mellett a kiskorú gyermekek eltartási kötelezettségét is tartalmazni kell.

Ha az iránt, hogy a gyermekeket melyik szülő tartsa, egyesség nem jött létre, a fiuk hetedik évük betölté-

¹⁾ A házasság felbontásának kérdése másodbírósági határozat tárgyát nem képezhetette, mert erre vonatkozó kérelem a keresetben, de a per során sem lett előterjesztve, sem a házassági kötelék felbontása iránti perekre nézve megszabott eljárás foganatosítva, sőt mindaddig, míg az első bíróságnak jelen perben hozott ítélete meg nem változtatott, és felperes jelen keresetével jogérvényes bírói határozat által el nem utasított, a házasság érvényesen létrejöttek tekinthető nem lévén, annak felbontása sem foghat helyet; ezeknél fogva a kir. ítélő táblának Ítéletét melyben éppen a hivatalból elbírálandó per érdeme érintetlenül hagyott, ellenben oly kérdés bíraltatott el, mely felett ezúttal bírói határozat az első bíróság által nem is hozott, hivatalból megsemmisíteni kellett. 1883. april 4. sz. a. Cur. hat.

séig, a leányok nagykorúságukig az anyánál hagyandók, ha csak az ellen erkölcsi tekintetben kifogás nem merül fel.

A bírósági ítéletek vagy *helybenhagyók*, vagy elutasítók. Mind a kettő azonban végzés alakjába foglalandó.

Az első végzés alperesnek saját kezeihez kézbesítendő és pedig a perrend szabályai szerint. Ha alperes holléte nem tudatik, a per folytatására, ha meghatalmazottat nem nevezett, ügygondnok rendelendő, és ezen ügygondnoki rendelés a hivatalos lapban közzéteendő, a hűtelen elhagyás esetében, ismeretlen tartózkodásának igazolása mellett, egy évi határidőre megidézendő.

A perorvoslatok.

A válóperekben hozott ítéletek, a házassági kötelek felbontásának kérdésében a másod és harmad bíróság által hivatalból felülvizsgálandók. E végből:

Ha házasságvédő van, köteles felebbezni, ha nincs, a törvényszék hivatalból köteles az iratokat a kir. táblához felterjeszteni.

Ha a kir. tábla a kir. törvényszék ítéletét helybenhagyja, ez köteles az iratokat azoknak leküldése és kézbesítése nélkül a kir. kúriára felterjeszteni felülvizsgálás végett. De ha a kir. tábla az első bíróság ítéletét megváltoztatta, azon. esetben a kir. táblai ítélet a feleknek kézbesítendő.

A végzések ellen felfolyamodással, az ítélet ellen felebbezéssel lehet élni. Használható még az ítéletek ellen semmiségi panasz is, mely a felebbezéssel kapcsolatosan vagy önállóan is beadható.

A folyamodás ki van zárva a következő esetekben:

1. Ha a halasztási kérelmeknek, illetőleg határidő kiterjesztésének hely nem adatott.

2. Ha a tanúk vagy szakértők kihallgatása végsőleg elrendeltetett.

3. A tárgyalási határidőt kitűző végzések ellen.

A felebbezés, folyamodás, semmisségi panasz, a sérelmes végzés vagy ítélet kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt beadandó. A felebbezés két példányban adandó be, a melyhez két felzet melléklendő, az egyik a házasságvédő, a másik a folyamodó részére. A felfolyamodás az ellenféllel csak egyszerűen közlendő és az illető iratokkal egyetemben felterjesztendő. A felebbezésre a fél, vagy a házasságvédő 8 nap alatt észrevételeit két példányban a kellő számú felzetekkel együtt beadhatja és csak ezután terjesztendők fel az iratok a felsőbb bírósághoz.

A felebbezésnek az első bíróság ítéletét feloldó, s az alaki kellékek tv anyagainak pótlását elrendelő másodbírósági Ítélet ellen nincs helye

Semmisségi panasznak következő esetekben van helye:

1. Ha az egyik vagy a másik fél, szabályszerűen meg nem idéztetett.

2. Ha önképviselőre jogosulatlan személy idéztetett meg, és ezen hiba utólag sem hozatott helyre.

3. Ha a szükséges elegendő idő nem adatott a félnek vagy megtagadtatott ügyének előadására.

4. A bíróság illetéktelensége esetében, akár tetetett kifogás az illetékesség ellen, akár nem.

5. A bíróság valamely tagjának érdekeltsege esetében.

6. Ha a bíróság nem volt szabályszerűen alakítva.

7. Ha a határozat a kérelmen túl terjeszkedett.¹⁾

8. Ha a határozat érthetetlen, vagy a felek kérelmén kívül a per tárgyán kívül eső egyéb tárgyról intézkedett.

¹⁾ Ha a kérelem a házasság megsemmisítésére irányoztatik, a bíróság ezen kereseti kérelemhez tartozik ragaszkodni, ha ettől eltérőleg a házasságot felbontja, semmisséget követ el. Döntvénytár. XXXIII.

Csak a végítélet ellen van helye a semmiségi panasznak, a per folyama alatt nincs Az a végítélet elleni felebbezéssel összecsatolandó.¹⁾

Ha a felsőbb bíróság valami semmiségi okot észlel, és a tárgyalás folytatásától siker várható az eljárást kiegészítheti vagy megsemmisítheti, habár a felek semmiségi panaszszal nem éltek is.²⁾

Azon bíróságok, a melyeknek határozata ellen semmiségi panasz adatott be, felterjesztéseikben kötelesek a panasz tárgyában nyilatkozni, mely nyilatkozat a felek szóbeli kérelmére is azoknak hiteles másodlatban kiadandó.³⁾

A felsőbb bíróság, ha a semmiségi panaszt alaposnak találja, az ügy érdemébe bocsátkozás nélkül a neheztelt eljárást megsemmisíti, újabb eljárást rendel, s a bíróságot újabb határozathozatalra utasítja⁴⁾

Az elkésetten be adott felebbezés, vagy felfolyamodvány hivatalból visszautasítandó.

Ha a másod, vagy harmad bíróság a semmiségi panaszt elveti, mert azt alaptalannak találja – itt a házasságnál az 500 frtig terjedhető pénzbírságnak nincs helye» Mert itt az emberi élet legfinomabb szálai vannak érdekelve, tehát ha a fél érdekeit minden jogorvoslatok kiaknázásával védeni törekszik, nem érdemel büntetést. Ezen bíróság nézetem szerint a vagyoni kérdéseknél előforduló jogorvoslatoknál fordulhat elő, az izraelitáknál azonban a vagyoni kérdések a rendes perúton lévén érvényesíthetők, a házassági elválási ügy érdemével e tekintetben összefüggésben nincsenek.

Igazolás.

Igazolásnak van helye, ha a fél a határidőre való megjelenésben gátolva volt, vagy felebbezését, felfolya-

¹⁾ Országb. ért. 105. §.

²⁾ Országb. ért. 106. §.

³⁾ Országb. ért. 107. §.

⁴⁾ Országb. ért. 109. §.

modványát a kellő határidőre be nem adhatta.¹⁾ Az igazolási kérvény az akadály megszűntétől, és nem az ítélet kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt adandó be – Az igazolási kérvény folytán a bíróság újabb jegyzőkönyvi tárgyalást rendel, s végzésileg határoz. Az igazolást megtagadó végzés ellen felfolyamodással lehet élni²⁾? de nem az azt megadó végzés ellen.

Perújítás.

A házasságot feloldó perben perújításnak helye nincs. Mert ha a válóperekben a perújítás megengedtetnék, – a boszúnak, üldözésnek tág tér nyitnának. Azért a legfőbb hatóság által eldöntött válóperben perújítás helyt sem foghat.

De igen van helye a perújításnak a vagyoni kérdésekben, a melyekben az elévülési idő, vagy is 32 év alatt lehet élni.

A házassági elválás következményei.

A válóperekben hozott ítélet jogerejüvé válta után a házasság végkép feloldottnak tekintendő, megszűnik tehát a kölcsönös hűség megtartásának kötelessége, mindennemű a házassági viszonyon alapuló kötelezettség megszűnik, a nő nem követelhet többé tartást férjétől – a férj viszont nem követelheti, hogy neje vele lakjék. De azért később újlag egybekelhetnek, és az egybekelésnek akép, oly szertartásokkal kell történni, mintha soha sem keltek volna azelőtt egybe,

A polgári bíróságok által feloldott zsidó házasság érvényes marad akkor is, ha az egyik házastárs katólikus hitre tér. L. *Vallási különbség.*

Vagyonjogi hatálya pedig az, hogy ha maguk között a vagyonjogi viszonyokat békés utón rendezni nem tudják, rendes perre utasítandók, és ezek a kir. törvényszékek hatáskörébe tartoznak. Döntvénytár 24. 10.

¹⁾ Országb. ért. 95. §

²⁾ Országb. ért. 95. §.

Az örökösödési szerződések a házassági viszonyra való tekintettel lévén megkötve, a házassági kötelék felbontása esetében azok érvénytelenségét vonja maga után, mert az örökösödési szerződések a sírig tartó életközösségre lévén állapítva, – ha az meg nem tartatik és megtörik, ezen szerződések sem állhatnak fenn.

A zsidó házastársak egyikének vagy másikának a keresztény hitre való áttérésének következményei.

A zsidó vallású házastársak egyikének vagy másikának a keresztény hitre való áttérésevel a házasság érvényben marad és fentartandó, ha a bíróilag felszólítandó házastárs kijelenti, hogy a házassági életközösséget folytatni kívánja a nélkül, hogy a keresztény katolikus vallást rágalmazná; vagy házastársát a kath. vallásról való áttérésre reá beszélne vagy kényszerítené. Ellenben ha a fentebbi ígéretét meg nem tartaná, a keresztény fél az ágy és asztaltól való elválás iránt keresetet indíthat. Ha pedig a zsidó valláson maradt házastárs a házasságot folytatni nem akarná és a fentebbiekre nézve ígéretet nem tesz, vagy azokra magát nem kötelezné, a házasság felbontandó és a keresztény fél más házasságra léphet, a meddig azonban a házassági életközösséget folytatja, addig a házasság fennáll.

A keresztény és zsidó közötti házasság, ha a zsidó házastárs a házasság megkötése után keresztény hitre tér, érvényes marad ¹⁾

Ha azonban a keresztény hitre tért házastárs elválása után a zsidó valláson maradt házastárs új házasságot kötne, ezután a katolika vallásra való áttérés után az előbbi házasság ismét jogérvényébe lép.

A katolika vallásra áttért zsidó férj a válólevelnek neje részére leendő kiadásától eltiltandó, nehogy

¹⁾ A keresztény és nem keresztény között az izraelita válás szertartásai szerint kötött házasság, utóbb a nem keresztény házastársnak a keresztény hitre áttérése után semmisnek nem tekinthető. 1890. Jul. I. 5519. sz. a Cur. hat.

okot adjon a köztük fennálló házasság felbontására, ha neje is ezután a keresztény hitre térne, nejét házához venni és őt befogadni köteles.

Ha az áttért házastárs a másik házastárstól el akar válni, a váló levelet meghatalmazott által is átadathatja, és azt attól át is veheti. Ezen esetben a keresztény hitre tért házastárs, ha meghatalmazottat akar vallani, mindig zsidó egyént köteles választani, és meghatalmazását aként köteles kiállítani, hogy abban a keresztény vallás ellenére mi sem foglaltassék – a mennyire, lehetséges minden a zsidó vallási szokásokon alapuló netaláni lelkiismereti kételyek 3 zsidó házastársra nézve elháríttassanak, hogy ne legyen alapos oka a házasságot teljesen felbontottnak tekinteni

Ha a zsidó házastársak egyike a keresztény válásra tért át, és ez, vagy a zsidó valláson maradt házastárs a házassági közösséget folytatni nem akarná, s egyik vagy a másik el akarna válni, mindenképp előtte köteles elválási szándékát a katolikus lelkész előtt kijelenteni, a lelkész előhívja a zsidó valláson maradt felet, és ha ez a meghívásra önként megjelenne, a felek között a kiegyezést megkísérli. Ha ezen békéltetés eredménytelen maradna, ismételve megkísérli a kiegyezést, és ha ez akkor sem sikerülne, a bizonyítványt kiállítja, ezzel a felek a bíróság előtt jelennek meg, a törvényszék a kiegyezést megkísérli, ha ez nem sikerül, az eljárást folytatja.

Ha pedig mind a két fél a keresztény hitre tér, szabadságukban áll házassági kötésüket az illető lelkész előtt szentesíteni.

A belföldiek által külföldön vagy a külföldiek között külföldön polgárilag kötött, de az országban letelepedett házastársak elválására vonatkozó rendszabályok.

A belföldiek által külföldön, vagy a külföldiek között külföldön kötött házasságoknak felbontására, ha később a külföldön házasságra lépett házastársak Ma-

gyarhonban telepednek le, – sem törvényeink, sem a kir. udvari kancellária rendeletei szabályokat nem tartalmaznak. A törvényes joggyakorlat azonban a bel-földi által külföldön, vagy a külföldiek által külföldön kötött – de Magyarhonban letelepedett külföldiek házasságának felbontására nézve a más vállárokra érvényes jogsabályokat követi.

Mindenekelőtt azonban a válni kívánó felek azt tartoznak bebizonyítani, hogy külföldön kötött házasságnál az azon hely törvényeinek megfelelő módon kötött-e?

Ily házasságoknál bíróságaink biztos támpontra nem talál. Miután úgymond a polg. per. 22. és 36. §. csak mind a két felekezetű evangélikusok és unitáriusok válópereinek és az 1868: 48. t. c, értelmében vegyes házassági válópereknek elbírálására van hivatva, polgárilag kötött házassági kötelék feloldásának elbírálására pedig illetéktelen. – Míg végre a felsőbb bíróságok kimondották, hogy a külföldiek által külföldön érvényesen kötött oly polgári házasság is érvényes házasság a magyar bíróságok előtt és felbontható általa, a mely keresztény és nem keresztény között kötöttvén, Magyarországon nem köttethetett érvényesen. ¹⁾

Külföldön az ottani törvények szerint érvényesen

*) Azon kérdés, hogy a felek között létrejött házasság felbonthatásának van-e helye vagy sem, szoros összefüggésben van azon kérdés elbírálásával, váljon a perben álló felek között a házasság jogérvényesen megkötöttek tekintendő-e vagy sem, miután pedig alperes a felmutatott hiteles okmányok tanúsága szerint mint, akkor amerikai honos, az ottani törvényeknek megfelelő módon mint izraelita, felperessel mint kereszténnyel jogérvényesen kötötte Amerikában a házasságot, s felperesnek, mint a házasságkötéskori magyar honosnak a házasság köthetésére vonatkozó személyes képessége iránt sem forog fenn kétség, miután továbbá a peres felek mint jelenlegi magyar honosok az itteni bíróságoknak magukat önként alávetették, és alperes a bírói illetékesség ellen kifogást nem tett, s illetéktelenig hivatalból sem észlelhető, ugyanazért a felek között jogszerűen létező köteléknek feloldása bíróilag kimondható lévén. 1880. 10599. sz. a Cur. hat.

kötött házasság Magyarhonban is érvényesnek ismer-
tetik, ha tehát külföldön a polgári hatóság előtt az
ott érvényben álló törvények szerint polgári házasság
jogérvényesen kötött, azért, mert az nem a Ma-
gyarhonban érvényes alakú kellékek szerint kötött,
nem érvénytelen, – hanem, ha Magyarhonban ezen
polgári házasságot az izr. vall. felek felbontani szán-
dékznak, mindenek előtt a rabbinál kell a békél-
tetés iránt jelentkezni, s ha itt az elválásba kölcsönösen
beleegyeznek, a törvényszabta után a törvényszék azt
feloldja ¹⁾

¹⁾ Külföldön jogérvényesen kötött polgári házasság érvény-
telennek nem mondható Magyarhonban sem. 1884. június 25
4959. sz. a. kur. hat.

TARTALOM.

	Lap
Előszó	1
Bevezetés.....	6
A házasság törvényes kellékei.....	16
A polg. törvények rendelkezései a zsidók házassági ügyeiben.....	22
A házasságkötés ünnepélyességei.....	29
Az elválás.....	34
Az elválás kellékei.....	44
Rendes eljárás.....	59